

Pepa Ngāue ma'á e Kau Kumi Ngāu'é

Ngaahi tokoni mo e ngaahi 'ekitiviti
'aonga ke toe fakafoki ai koe ki he ngāu'é

Tertiary Education
Commission
Te Amorangi Mātauranga Matua

Mālō e lelei pea 'oku talitali lelei koe ki he Pepa Ngāue ma'á e Kau Kumi Ngāué.

Kuo hoko 'a e to'umahaki fakamāmanilahi COVID-19 ke mole ai 'a e ngāue 'a e kakai tokolahi. Ko ha taimi ia 'o e liliu mo e ta'eta'epau.

'Oku angamaheni pe ha'á te ongo'i mafasia mo hoha'a.

'Oku mau 'i heni ke tokoni atu ke ke taufonua ai, 'aki ha ngaahi fale'i mo ha ngaahi 'ekitivitī 'aonga 'e tokoni atu ke ke 'ilo'i 'a ho'o ngaahi sitepu hokó pea mo e anga 'o ho'o a'u atu ki aí.

Te mau fakakau atu 'a e ngaahi taukei 'oku fiema'u 'e he ngaahi ngāue'angá pea mo 'oatu 'a 'emau ngaahi fakamatala fakamuimui taha ki hono fa'u 'o ha CV, tohi kole ki ha ngaahi ngāue pea mo hao ngaahi faka'eke'eke ki ha ngāue.

He waka eke noa

'Oku tau kau fakataha 'i heni

Felāve'i mo e Tertiary Education Commission Te Amorangi Mātauranga Matua

'Oku mau 'oatu 'a e ngaahi me'angāue mo e fakamatala ke pou pou atu ki he kakai 'oku nau 'i ha ngaahi tu'unga ta'u motu'a kehekehe ke nau faitu'utu'uni ai fekau'aki mo honau ngaahi halanga ngāué mo e akó 'i he'enu fononga'ia 'enu mo'uí.

'Oku mau vahe'i atu 'a e 'inasi pea faipoupoua 'a e fa'unga fakaako mā'olunga ange 'i he kolisí pea mo e ngaahi halanga ngāué ke fakapapau'i 'oku mateuteu atu 'a e kakai Nu'u Silá 'aki 'a e ngaahi 'ilo mo e taukei 'oku nau fiema'u ki he ola lelei 'a 'enu mo'uí.

Fakahokohokó

'Oku mau 'i heni ke tokoni

Ngaahi sitepu 'e 8 ke ke taufonua ai	4
Poupou ki ho'o mo'ui lelei fakae'atamaí	5
Palani kumi ngāue	6
Fa'u ha palani ngāue ki he kumi ngāué	8

1. 'Ilo'i koe 10

Talateu	11
'Ilo'i ho'o ngaahi taukei fakangāué	11
Ko e ngaahi taukei mo e ngaahi 'ulungāanga lelei fakafo'ituitui tu'ukimu'a 'e 10 'oku fiema'u 'e he ngaahi ngāue'angá	12
Ko ho'o ngaahi taukei mo e ngaahi 'ulungāanga lelei fakafo'ituitui tu'ukimu'a 'e 5	14
Ngaahi fakatātā 'o ho'o ngaahi lavame'á	15
Ko ho mahu'inga makehé	16

2. Vakavaka'i 'a e ngaahi faingamālié 18

Talateu	19
Feitu'u ke kumi ai ha ngāue	20
Hoko ko ha tokotaha fakafehokotaki lelei	21
Founga 'o e fakafehokotaki	22
Teuteu ki ha faka'eke'eke kumi fakamatala	23
Kole 'o ha faka'eke'eke kumi fakamatala	24
Ngaahi fehu'i ki ha faka'eke'eke kumi fakamatala	25

Fakahiki atu ho'o ngaahi taukei ki ha halanga ngāue fo'ou	26
---	----

Fakalelei'i 'o e tu'unga taukei pe toe ako ngāue ki ha ngāue fo'ou	27
--	----

3. Fili pea ngāue ki ai 28

Talateu	29
---------	----

Fakatauhoa ho'o ngaahi taukei ki he ngaahi tu'uaki ngāué	30
--	----

Founga 'o e tohi kolé	32
-----------------------	----

Ngaahi tokoni ki hono fa'u 'o ha fakamatala puipuitu'a ki he kumi ngāué	33
---	----

Ngaahi me'a mahu'inga ki he CV	34
--------------------------------	----

Ko hono fili 'o e kau fakamo'oni (referees) totonú	35
--	----

Fa'u pe toe fakalelei'i ha CV	36
-------------------------------	----

Ko ho'o tohi kole ngāué	38
-------------------------	----

Ngaahi fa'ahinga 'o e faka'eke'eke	40
------------------------------------	----

Teuteu ki ha faka'eke'eke	41
---------------------------	----

Ko e faka'eke'eke	43
-------------------	----

Ngaahi faka'eke'eke fakae'ulungāangá – ko e founga STAR	44
---	----

Ngaahi fehu'i ki he faka'eke'eke fakae'ulungāanga 'o ngāue'aki 'a e founga STAR	45
---	----

Ngaahi fehu'i ki he faka'eke'eke 'oku 'ikai fakae'ulungāanga	46
--	----

Fakamatala lahi ange	47
----------------------	----

Ngaahi sitepu 'e 8 ke ke taufonua ai

'E lava pē ke faingata'a 'a e mole 'a ho'o ngāuē. Ko e fai ko ia 'o ha ngāue 'e tokoni atu ia ke ke ongo'i 'okú ke mapule'i 'a e me'a 'oku hokó, pea holoki ai 'a ho'o ongo'i mafasiá.

Ko e ngaahi sitepu 'eni 'e 8 'e tokoni atu ke ke taufonua ai 'i heni:

1. Ma'u atu ha pou pou kapau 'okú ke fiema'u 'eni

'Oku fakaenatula pē ha'o ongo'i lōmekina mo mafasia 'i he taimi 'oku mole ai 'a ho'o ngāuē. Talanoa mo e fāmilí mo e ngaahi kaungāme'á pe ma'u atu ha fale'i me'i he ngaahi va'a ngāue hangē ko e:

- depression.org.nz
- mentalhealth.org.nz
- youthline.co.nz

2. Fokotu'utu'u tokamu'a 'a ho'o me'a fakapa'angá

Vakai'i 'a e tokoni 'oku ala ma'u atu me'i he Work and Income workandincome.govt.nz | 0800 559 009. Talanoa ki ho'o pangikee 'i he taimi ni kapau 'oku 'i ai ha'o ngaahi totongi nō koe'uhí ke fokotu'utu'u ha'o palani ki ai. Vakai'i 'a e fale'i fakapatiseti ki he taimi 'o ha fakanofu mai me'i he ngāuē (redundancy) sorted.org.nz | 0800 345 123

3. 'Ilo'i koe

Fai ha'o tu'utu'uni pe ko e hā 'a e me'a te ke fie fakahoko 'i he hoko atú – mahalo te ke fie kumi ha ngāue tatau mo ho'o ngāue fakamuimui, hiki atu ki ha halanga ngāue fo'ou, liliu 'a e fa'ahinga 'o e ngāue'angá, toe ako ngāue, fakalelei'i 'a ho tu'unga fakataukei pe kumi ha'o ngāue fo'ou. Vakai'i pe ko e hā 'a ho'o ngaahi taukei mo e lavame'á mo honau mahu'inga 'i he tu'unga lolotonga 'o e māketi ki he ma'u ngāuē.

4. Vakavakai'i 'a e ngaahi faingamālié pea akoako 'a e fakafehokotaki mo e ngaahi kupu fekau'aki (networking)

Fekumi ki he ngaahi ngāue 'oku fiema'ua taha 'i he lolotonga ní pea mo e founa 'e ala fakahoa atu ai 'a ho'o ngaahi taukei ki he ngaahi ngāue ko 'eni. Fakakaukau'i ha'o toe ako ki ha halanga ngāue fo'ou. Fekumi ki he founa ki he fakafekau'aki mo e ni'hi te nau ala tokoní. Fakafehokotaki atu mo e ngaahi ngāue'angá mo e kakai 'i ho ngaahi kupu fekau'aki fakapolofesinalé ke kumi ha ngāue.

5. Fa'u ha ngaahi CV mo ha ngaahi puipuitu'a fakaengāue 'i he 'initaneti (online job profiles)

Ako ki he founa 'o hono fa'u mo fakalelei'i 'a ho'o CV pea fo'u fakatatau ia ke hoa mo e ngaahi fatongia 'o ha ngāue. Fetu'utaki atu foki ki he ngaahi kautaha kumi kau ngāuē (recruitment agencies). Fa'u ha ngaahi puipuitu'a fakaengāue 'i he ngaahi uepisaiti 'i he 'initaneti hangē ko e LinkedIn.

6. Fakama'a 'a ho'o mitia fakasōsialé

'Oku ngāue'aki 'e he ngaahi ngāue'angá 'a e kumi kau ngāue 'i he mitia fakasōsialé ko ia ai, fakapapau'i 'oku hā fakapolofesinale 'a ho'o mitia fakasōsialé.

7. Tohi ki ha ngaahi ngāue pe ako ngāue

Te ke ala tohi kole ki ha ngāue taimi nounou ke ma'u ai ha sēniti, pe ki ha ako ke toe lelei ange 'a ho'o tu'unga taukei, pe liliu 'a ho halanga ngāuē.

8. Akoako ki he faka'eke'eke ki ha ngāue

Ako ha ngaahi taukei faka'eke'eke fo'ou pea toutou akoako hao faka'eke'eke ki ha ngāue. Teuteu'i hao vala 'oku hoa mo ha faka'eke'eke ngāue.

Poupou ki ho'o mo'ui lelei fakae'atamai

Kuo hoko 'a e to'umahaki fakamāmanilahi COVID-19 ke fu'u liliu lahi ai hotau māmaní mo e anga 'o 'etau nofó, ngāué mo e fakahaueé.

Kapau 'okú ke ongo'i loto hoha'a pe ilifia, 'oku 'ikai ko koe tokotaha pē. 'I he taimi angakehe ko 'ení, 'oku fakaeatula pē ke ke ongo'i loto hoha'a fekau'aki mo ho'o mo'ui lelei, ngāué, fāmílí mo ho ngaahi 'ofa'angá, pea mo e hā 'a e me'a 'e hoko atú. 'Oku mahu'inga ke fai ha ngāue 'i he taimi 'okú ke ongo'i mafasia fakaeloto mo fakae'atamai aí. Kapau 'oku ke fiema'u ha poupou, 'oku lahi 'a e ngaahi ma'u'anga tokoni 'oku 'atā atú.

Fie talanoa?

Ko e 1737 ko ha sēvesi ta'etotongi ia ma'á e kakai Nu'usila 'oku nau ongo'i tōlaló, loto hoha'á, lomekiná pe fiema'u pē ke ne talanoa ki ha tokotaha. **'E lava ke ke telefoni pe text ta'etotongi 'i he houa 'e 24 'i he uiké kakato.**

Ngaahi uepisaiti mo e fika telefoni 'aonga

- Kau fakataha ke fakafepaki'i 'a e COVID-19: covid19.govt.nz | 0800 779 997
- Ministry of Health (Potungāue Mo'uí): health.govt.nz | 0800 855 066
- Mental Health Foundation of NZ (Kautaha 'a Nu'u Sila ki he Mo'ui Lelei 'o e 'Atamai): mentalhealth.org.nz | 0800 543 354
- Depression (Loto Mo'uá): depression.org.nz | 0800 111 757
- Anxiety NZ Trust (Talāsiti 'a Nu'u Sila ki he Loto Hoha'á): anxiety.org.nz | 0800 269 4389
- All Right? (Kautaha Fale'i All Right?): allright.org.nz
- Youthline (Laine Tokoni ki he To'utupú): youthline.co.nz | 0800 376 633

Ngaahi polokalama fakakomipiuta ki he tu'unga lelei 'a e mo'uí pea mo e ngaahi polokalama faito'o 'i he 'initaneti

- Beating the Blues: beatingtheblues.co.nz
- Clearhead: clearhead.org.nz
- Just a Thought: justathought.co.nz
- Melon Health: melonhealth.com
- Mentemia: mentemia.com
- My Journal: myjournal.depression.org.nz

Palani kumi ngāue

'Oku fiema'u ia ke ke palani ke ke 'ahi'ahi'i ha ngaahi 'ekitiviti kehekehe mo langa hake hao 'ilo'i'anga fakafo'ituitui ke ola lelei ai 'a ho'o kumi ngāue.

Ko e ngaahi 'ekitiviti 'eni 'oku fiema'u ke ke fakahoko ke kumi ai ha'o ngāue.

'Ilo'i'anga fakafo'ituitui

- Ko ho 'ilo'i'anga fakafo'ituitui ko ha falukunga taukei, 'ilo mo e a'usia makehe pē ia 'okú ke lava 'o 'oatu ma'á e ngaahi ngāue'angá.
- Mahino'i 'a e mahu'inga 'o e ngaahi taukei ni 'i he māketi ma'u'anga ngāue lolotongá.

Vakavakai'i 'a e ngaahi faingamālié

- Vakai'i 'a e ngaahi nusipepá, ngaahi uepisaiti tu'uaki 'o e ngaahi lakanga 'oku 'ataá, careers.govt.nz ke sio pe ko e hā 'a e ngaahi ngāue 'oku fiema'uá.
- Vakavakai'i 'a e ngaahi fakakaukau ki ha halanga ngāue fo'ou pe ko ha ngaahi fili ki ha toe ako ngāue.
- Kumi 'a e ngaahi lakanga 'oku 'atā 'oku hoa lelei taha mo ho'o ngaahi ngāue mo e taukei.
- Vakavakai'i 'a ho'o ngaahi kupu fekau'aki fakatāutahá mo e fakapolofesinalé.

Fotu 'i he 'initaneti

- Lēsisita atu 'i he ngaahi uepisaiti ki he ngaahi lakanga 'ataá.
- Fokotu'u ha'o peesi LinkedIn.
- Fa'u ha'o CV 'ata mo ha'o tohi kole ngāue 'oku fakatauhia ki he tohi kole ngāue takitaha.
- Fakafonu lelei 'a e ngaahi foomu tohi kole he 'initaneti.

Fakafōtunga fakafo'ituitui

- Tauhi ke ke hā ma'a mo maau.
- Fakatalanoa mo fetu'utaki mahino 'i he ngaahi taimi faka'eke'eké.
- Kau 'i ha faka'eke'eké 'oku fakahoko lelei.

Kumi ngāue

Sīpinga ki hano fakahoko 'o ha palani kumi ngāue

Fakafe'iloaki atu 'o 'Aleki Vaiola

'Ilo'i'anga fakafō'ituitui

- Taukei ko ha tokotaha pule falekai 'i he ta'u 'e 15.
- Ngaahi poto fakatekinikale 'i he pule'i 'o ha kau ngāue, leva'i 'o e koloá, feime'atokoni, ngāue fakama'a, fakatau koloa, fa'u patiseti, fakamā'opo'opo pa'anga, faifakatau fakamovetevete, leva'i 'o e tu'unga lelei 'o e koloá mo e sēvesí, faifatongia ki he kau fakataú, palani, fokotu'utu'u 'o ha ngaahi ngāue (logistics).
- Ngaahi poto'i ngāue 'i he fakalotolahi, taki, mapule'i 'o e ongo'i mafasiá, fakalelei'i 'o ha ngaahi palopalema, palani fakataumu'a-paú, tokanga ki he ngaahi fakaikiiki.

Vakavakai'i 'a e ngaahi faingamālié

- 'Osi kamata vakavakai holo ki he ngaahi faingamālie 'i he Seek, Trademe Jobs mo e uepisaiti careers.govt.nz.
- Fakatauhōa 'a e ngaahi fō'i lea mahu'inga 'i he tu'uaki ki he'ene ngaahi taukei – 'ikai hoha'a pe 'oku 'ikai ke ne ma'u 100% 'a e ngaahi pōto'i ngāue.
- 'Osi lēsita 'i ha kautaha kumi kau ngāue, kau atu ki he ngaahi seminā 'i he 'initaneti pea mo ha ngaahi ako mo ha faka'ali'ali'anga ngāue.

Fotu 'i he 'initaneti

- Kuó ne 'osi fekumi kiate ia 'i he Google pea ne 'osi fakalelei'i 'a e tu'unga 'o e malu 'a e fakamatalá 'i he'ene ngaahi 'akauni mitia fakasōsialé.
- Kuó ne 'osi fakalelei'i 'a 'ene CV mo e tohi kole ngāue ke hoa mo e ngāue takitaha.
- 'Ilo'i 'a e founa ki hono fakafonu 'o ha foomu kole ngāue pea vakai'i 'eni 'e hano ngaahi kaungāme'a.
- 'Ilo'i 'a e founa ki hono fa'u 'o ha 'imeili tohi kole ngāue.
- 'Osi fokotu'u 'ene ngaahi 'akauni kumi ngāue 'i he ngaahi feitu'u tu'uaki'anga ngāue ki he talitali kakaí (hospitality) pea mo 'ene 'akauni LinkedIn.

Fakafōtunga fakafō'ituitui

- 'Osi fekumi ki he tokoni 'a e Work and Income ki ha ngaahi fakamole ki he teunga ke tui ki ha faka'eke'eke ngāue.
- 'Oku 'i ai hano teunga ma'a mo maau.
- Mahino'i 'a e founa 'o hono fokotu'utu'u mo hono fakahoko 'o ha faka'eke'eke kumi fakamatala me'i ha feitu'u 'e ala ma'u mei ai ha'a ne ngāue.
- Mahino'i 'a e ngaahi fehu'i 'i ha faka'eke'eke – 'osi lau 'a e fakamatala me'i he careers.govt.nz.
- Vakai'i 'a e ngaahi kongā tohi kau ki he fai faka'eke'eke me'i ha feitu'u mama'o, 'i he careers.govt.nz.
- 'Oatu ha'a ne 'imeili fakamālō hili hano faka'eke'eke.
- Kei hokohoko li atu pē ha'a ne ngaahi tohi kole ngāue – 'o 'ikai li tahataha atu pē.
- 'Ikai ongo'i lotosi'i 'i hano fakafisinga'i mai pe te'eki ai fanongo me'i he ngāue'angá – kei hokohoko atu pē.

Fa'u ha palani ngāue ki he kumi ngāué

Faka'ilonga'i ha ngaahi ngāue pau ke ne fai mo malava hano fakahoko.

Ko e hā 'eni?

Fakahoko fēfē?

'I he'ene a'u ki 'a fē?

Ngaahi ngāue 'i ha vaha'a taimi nounou

Ma'u ha pou pou mo ha fale'i kapau te ke fiema'u ia.

- Kole atu ki he fāmīlī mo e ngaahi kaungāme'á ki ha tokoni.
- Fakakaukau'i ha tokoni fakapa'anga kapau 'oku fiema'u.
- Tuku ha taimi ke ke fakakaukau atu ai ki ho'o ngaahi filī.

Taimí ni

'Ahó

Fa'u ha CV mo ha puipuitu'a fakataumu'a-pau.

- Ngāue'aki 'a e fakamatala me'i he pepa ngāué ni pea mo e uepisaiti 'a e careers.govt.nz ke fa'u'aki ha CV mo ha puipuitu'a fakangāue 'i he LinkedIn.
- Kole atu ha lau 'a e pule pe ngaahi pule ngāue kimu'a angé, ha kautaha kumi kau ngāue, pe ko e tokotaha 'oku ngāue atu ki ho'o kumi ngāue (case manager).

'Ahó

Kau ki ha kulupu fakafekau'aki fakapolofesinale.

- Fekumi pea kau atu ki ha ngaahi kautaha fakafekau'aki fakapolofesinale mo ha ngaahi kulupu Meetup ki ha kakai 'oku tatau 'a honau manakó.
- Fetu'utaki ki he ni'ihi kumi kau ngāue 'i homou feitu'u.

'Ahó

Kumi ha ngāue taimi nounou ke totongi'aki hoku ngaahi mo'uá.

- Ngāue'aki 'a e ngaahi kupu fakafekau'aki.
- Tohi kole ki he ngaahi ngāue 'oku tu'uaki 'i he 'initaneti.

'Ahó

Vakai'i 'eku mītia fakasōsialé.

- Kumi ho hingoá 'i he Google.
- Fakapuliki ho'o mitia fakasōsialé (Facebook mo e Instagram) me'i he kakai 'oku 'ikai ke mou fe'ilongaki.

'Ahó

Vakavakai'i 'a e ngaahi faingamālié.

- Fakakaukau'i ha'o toe ako 'i ha halanga ngāue fo'ou.
- Fakatototo ki he ngaahi polokalama ako 'i ho mala'e ngāué ke hiki'i hake ho tu'unga tauke'i pea ma'u ai mo hao ngaahi faka'ilonga ako lahi ange.
- Vakai'i pe 'oku ke 'atā atu ki he Fees Free and Targeted Training and Apprenticeship Fund (Ako Ta'etotongi mo e Pa'anga ki he Ako Ngāue Fakataumu'a-paú mo e Akoako Ngāue me'i ha Tokotaha 'osi Lēsisita Ngāue).

'Ahó

Ngaahi ngāue 'i ha vaha'a taimi lotoloto

Hokohoko atu 'a e tohi kole ngāué.

- Fakafo'ou 'a e CV fakataumu'a-paú.
- Ngāue'aki 'a e ngaahi kupu fakafekau'aki mo e puipuitu'a 'i he LinkedIn.
- Tohi kole ki ha ngaahi ngāue 'o fou 'i he 'initaneti.

'Ahó

Ko e taimí ni, 'apongipongi mo e kaha'ú

Ngaahi ngāue 'i ha vaha'a taimi lōloa

Kumi ha ngāue tu'uma'u

- Toe ako ngāue pe fakalele'i 'a e tu'unga pōto'i ngāué.
- Vakai'i 'a e fale'i 'a e business.govt.nz ki hono kamata'i 'o ha pisinisi.
- Vakai'i 'a e sorted.org.nz ki ha fale'i ki ha palani fakapa'anga.
- Tauhi 'a e ngaahi kupu fakafekau'aki.

Ko e kaha'ú

'Ahó

Foki ki he ngāue 'aki hono fakakakato 'o ho'o palani ngāue

Ko e hā 'eni?

Fakahoko fēfē?

'I he'ene a'u ki 'a fē?

Ngaahi ngāue 'i ha vaha'a taimi nounou

Taimí ni

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Ngaahi ngāue 'i ha vaha'a taimi lotoloto

**Ko e taimí ni,
'apongipongí
mo e kaha'ú**

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Ngaahi ngāue 'i ha vaha'a taimi lōloa

Ko e kaha'ú

.....
.....
.....
.....
.....
.....

1

'Ilo'i koe

Talateu

'Oku lava 'i he konga ko 'ení ke ke vakavakai ai pe ko hai koe pea ko e hā 'a e me'a te ke ala 'oatu ki he ngaahi ngāue'angá.

Te ke mahino'i ai 'a ho'o ngaahi taukei, lavame'á mo e mahu'inga makehe 'okú ke ma'u 'i he ngāue'angá.

'Ilo'i ho'o ngaahi taukei fakangāué

'Oku ma'u 'a e ngaahi taukei mei ho'o ngāué mo ho'o ngaahi a'usia 'i he mo'uí. 'Oku fo'u 'a ho 'ilo'i'anga fakafo'ituitui mei he tui'io 'o ho'o ngaahi taukei.

'I he taimi 'okú ke hiki ai ki ha ngāue fo'ou, 'oku mahu'inga ke ke mahino'i 'a e ngaahi taukei 'okú ke ma'u koe'uhí ke ke fakahiki atu 'eni ki ho'o ngāue fo'ou.

Ko e ngaahi taukei 'oku fiema'ua 'e he ngaahi ngāue'angá ko e:

1. **Ngaahi pōto'i ngāue fakatekinikale** – ko e ngaahi taukei pau ki ha lakanga hangē ko e neesí, fo'u polokalama fakakomipiuta pe laiseni faka'uli me'alele mamafa, 'oku fiema'ua ia 'i he taimí ni.
2. **Lava ke fakangāue'i pe ngaahi pōto'i ngāue fakafo'ituitui** – ngaahi taukei 'okú ke 'alu atu mo ia 'i he vaha'a 'o ha ongo ngāue, hangē ko e taukei 'i hono solova 'o ha ngaahi palopalema, pōto'i taki, mo e faifatongia ki he kau fakataú.

Vakai ki he
careers.govt.nz

Ko e ngaahi taukei mo e ngaahi 'ulungāanga lelei fakafo'ituitui tu'ukimu'a 'e 10 'oku fiema'u 'e he ngaahi ngāue'angá

Fakafuofua'i 'a ho'o ngaahi tefito'i taukei mo e ngaahi 'ulungāanga lelei fakafo'ituitui 'aki 'a ho'o fakafonu 'a e fakamatala 'i laló. Te ke lava 'o ngāue'aki ha ngaahi sīpinga mei loto mo tu'a mei ho'o ngāué.

Ngaahi fakatātā 'o e taimi na'á ku ngāue'aki ai 'a e pōto'i ngāue ko 'ení

1. Tō'onga fakangāué

- Ngāue falala'anga
- Fatongia'aki 'a e fakahoko ngāue lelei 'i he ngāue'angá
- Tukupā ke fakahoko fatongia ki he lelei tahá
- Tu'unga mā'olunga 'a e fakahoko ngāué

2. Ngaahi taukei 'i he fetu'utaki leá

- Fetu'utaki 'i he founa mahino mo fakaalaala ki he kakai 'i ha ngaahi tūkunga kehekehe mo e ngaahi puiipuitu'a kehekehe
- 'Oatu mo tali ha fakamatala langa hake kau ki he ngāué
- Kau ki ha ngaahi fakataha 'i ha founa langa hake
- Fakahaa'i 'o ha ngaahi fakakaukau

3. Iví mo e loto vākevēké

- Fakahaa'i ha tokanga mo'oni ki he kautahá pea mo e me'a 'okú ne fakahokó
- Mahino'i 'a e tafa'aki fakangāue ko iá
- Fakahaa'i ho'o loto ke foaki 'a e 100% ki he ngāué

4. Tō'onga fakakaukau 'oku 'analaiso mo faka'uhinga

- Tānaki mo fakafuofua'i 'a e mahu'inga 'o ha fakamatala me'i ha ngaahi ma'u'anga fakamatala kehekehe
- Fakatokanga'i ha ngaahi sīpinga fakakaukau mo ha ngaahi tūkunga me'a ke mahino'i ai 'a e me'a 'oku hoko fakalūkufuá
- Lava 'o mahino'i ha ngaahi fakakaukau 'oku 'ikai hā sino mai

5. Solova 'o ha palopalema

- Ngāue'aki 'o e fakakaukau fakapoto mo fakahokohoko lelei ke ma'u ha ngaahi aofangatuku
- 'Analaiso 'o ha ngaahi mo'oni'i me'a pea 'eke 'a e ngaahi fehu'i totonú ke 'ilo'i'aki ha palopalema
- Fai 'a e tu'utu'uni totonu me'i he fakamatala 'oku ma'ú

6. Ngāue fakatahá

- Fakakakato 'a e ngaahi ngāue fakakulupú 'o fakafou 'i he fealea'aki mo e palani
- Ngāue atu ki ha founa ke solova'aki ha palopalema 'a ia 'e lava ke poupou'í 'e he kau mēmipa kehe 'o e timí
- Vahevahe atu 'o e 'iló mo e taukei mataotaó mo e ní'ihí kehé

.....

.....

.....

7. Ngaahi taukei 'i he fengāue'aki vā lelei mo e ní'ihí kehé

- Malava ke ngāue mo e kakai meí he ngaahi puipuitu'a kehekehe, hangē ko ha ngaahi 'ulungāanga fakafonua, tangata pe fefine, mo ha ngaahi ta'u motu'a kehekehe
- Malava 'o fakatokanga'í 'a e ngaahi ongo mo e ngaahi fakakaukau 'oku fihí 'a e ní'ihí kehé pea 'oatu ha tali fakaalaala mo taau ki ai
- Mahino'í 'a e ngaahi me'a 'oku 'ikai lea'aki 'i ha ngaahi me'a 'oku hoko
- Malava 'o solova lelei ha ngaahi palopalema

.....

.....

.....

.....

.....

8. Ngaahi taukei 'i he fetu'utaki tohí

- Ngāue'aki 'o e sipela, ngaahi faka'ilonga lea mo e kalama totonú
- Malava 'o fakatonutonu pē 'ene ngāue 'a'aná
- Ngāue'aki 'o e tō mo e fa'ahinga totonu 'o e fa'u tohí, 'o makatu'unga pe ko hai 'oku fakataumu'a ki aí

.....

.....

.....

9. Leva'í pē 'o kitá

- Tokanga'í pē 'a 'ete ngaahi ngāue'aki pea 'ohake ha hoha'a kapau 'okú te fiema'u ha tokoni
- Hokohoko atu pē 'a e kumi faingamālie ke kei ako aí
- Lototo'a ke fehanga'angi mo ha ngaahi pole
- Tauhi ke potupotu-tatau 'a e ngāue'aki mo e mo'ui fakafo'ituituí

.....

.....

.....

.....

10. Tamu'omu'a pea mohu fakakaukau

- Mahulu atu 'a e faifatongia'í 'i he tu'unga angamahení ke tokoni ki he ní'ihí kehé, kau ki ai mo hono fakahoko ha ngaahi ngāue 'oku 'ikai kau 'i ho fatongia tu'utu'uniá
- Tamu'omu'a 'i hono fakahoko ha ngāue – fakahoko ha ngāue 'o 'ikai fakakouna ke a'usia ai 'a e ngaahi taumu'a
- Mohu fakakaukau – faka'aonga'í 'o e fakakaukau ke fo'u'aki ha ngaahi founa solova'anga
- Kamata'í ha liliu pea mo fai ha tñnaki atu 'aki hano talitali 'o ha ngaahi fakakaukau fo'ou

.....

.....

.....

.....

Ko ho'o ngaahi taukei mo e ngaahi 'ulungāanga lelei fakafo'ituitui tu'ukimu'a 'e 5

Talanoa mo ho fāmīlī mo e ngaahi kaungāmie'á ke nau tokoni atu ke ke faka'ilonga'i 'a ho ngaahi taukei mo e ngaahi 'ulungāanga lelei fakafo'ituitui tu'ukimu'a 'e 5.

1

2

3

4

5

Ngaahi fakatātā 'o ho'o ngaahi lavame'á

Ko e ngaahi lavame'á 'okú ne 'oatu ki he ngaahi ngāue'angá ha fakamo'oni 'o ho'o ngaahi taukeí mo e tō'onga fakangāué.

'Oku fiema'u kinautolu:

- ko ha me'a pau
- ke kaunga atu ki he ngāue 'okú ke kumí
- ko ha fakatātā 'o ha me'a na'e toki hoko kimuí ni mai.

'Oatu ha fakamo'oni 'o ho'o lavame'á.

Hangē ko e:

- Tokotaha Ngāue 'o e Māhiná
- ma'u 'a e 98% 'o e ngaahi talanoa lelei meí he ngaahi fakatu'unga 'a e kau fakataú ki he ngaahi sēvesi 'i he kotoa 'o e 2019.

Ko e hā 'a e lavame'á mo e 'uhinga na'e mahu'inga aí? Ko e hā 'a e me'a pau na'á ke lava'í?

'Ahi'ahi'eni ki he kotoa 'o ho'o ngaahi taukei mo e ngaahi 'ulungāanga lelei fakafo'ituitui (tu'ukimu'a 'e 5).

Lavame'á

Ko e hā na'e mahu'inga aí pea ko e hā na'á ke laukau'aki ai 'a e lavame'á ni?

Ko e hā 'a e ngaahi poto'i ngāue na'á ke faka'aonga'i?

Ko ho mahu'inga makehé

Ko ho mahu'inga makehé ko e me'a ia 'okú ke 'oatu ki he ngaahi ngāue'angá 'oku kehe ange ia meí he tokotaha kehe kotoa pē.

Ko hano fakataha'í 'eni:

1. 'O ho' ngaahi taukeí, lavame'á mo e talēnití. Ko e hā 'a e ngaahi me'a 'oku faingofua pē ke ke faí, hangē ko e lea 'i ha há'ofanga tokolahi, ako, fakafanongo mo e talanoa ki he kakai?
2. 'O e me'a 'oku fekumi ki ai 'a e ngāue'angá – ngaahi taukei pau, ngaahi me'a 'oku fakamahu'inga'í 'i he ngāue, fe'unga ke kau ki he timí.
3. 'O e me'a te ke lava 'o tānaki angé – ko e hā 'a e me'a 'okú ke vēkeveke mālohi ke fai? 'E anga fēfē ha'o tokoni ki he fatongia/kautaha ko ia? Ko e hā 'a e me'a 'okú ne faka'ai'ai koe?

Fakatātā

Fakatātā 'o e mahu'inga makehe 'o 'Aleki makatu'unga 'i he'ene ngaahi taukeí mo e a'usiá.

1

Ko e me'a 'oku ou lava lelei

- Talanoa mo fakafanongo ki he kakai
- Nofo nonga 'i ha taulōfu'u 'a ha ngaahi ha'aha'a
- Ngāue fakapotopoto'aki 'a e taimí
- Fakalelei'í 'o ha ngaahi palopalema

2

Me'a 'oku kumi ki ai 'a e ngāue'angá

- Fetu'utaki lelei mo e ngaahi pōto'í ngāue 'i hono tokoni'í 'a e kau fakataú
- 'Ilo'í 'a e ngaahi palopalemá pea veteki vave mo tonu
- Taukei 'i hono pule'í 'o e falekaí
- Ngāue lelei 'i ha timi

3

Founga te u lava 'o fai ai ha tānaki atu

- Lelei 'i hono faka'ai'ai 'o e kau ngāue 'i peitó ke nau ngāue vave
- Lava 'o fakalelei'í ha ngaahi me'a lahi 'i ha ki'í taimi nounou
- Langa ha vā fengāue'aki mo e timí mo e kau ma'u me'atokoní
- Mālohi 'i hono leva'í 'a e tu'unga lelei 'o e me'atokoní ke ma'u 'e he kau ma'u me'atokoní ha taimi lelei

ʻI he konga ʻi laló, fakamahinoʻi ʻa ho mahuʻinga makehé.

<p>1</p> <p>Ko e meʻa ʻoku ou lava lelei</p>	<p>2</p> <p>Meʻa ʻoku kumi ki ai ʻa e ngāueʻangá</p>	<p>3</p> <p>Founga te u lava ʻo fai ai ha tānaki atu</p>
---	---	---

Ko hono fakamatalaʻi ʻo ho mahuʻinga makehé

Koeʻuhí kuó ke ʻiloʻi ʻeni ʻa e meʻa ʻoku lava ke ke ʻoatú, ʻahiʻahi tohiʻi ha kiʻi fakamatala siʻisiʻi ʻokú ne fakamahinoʻi ʻa ho mahuʻinga makehé.

Fakatātā

Tokanga-taha ki he kau maʻu meʻatokoni ʻo lava ai ke teke ʻa e kau ngāué ke nau teuteuʻi ha meʻatokoni ʻoku lelei. Fiefia ke fakaʻaiʻai ʻa e kau ngāué, fakaleleiʻi ha ngaahi palopalema, mo ngaohi ha meʻatokoni ʻoku lelei. Ko ʻeku taumuʻá mo ʻeku tokangá ke maʻu ʻe he kau maʻu meʻatokoni ʻa e aʻusia lelei tahá.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2

Vakavakai'i 'a e ngaahi faingamālié

Talateu

'Oku vakai 'a e kongā ko 'enī ki he:

- ngaahi founa ki hono kumi 'o ha ngāue
- fakafetu'utaki mo e ngaahi kupu fekau'akí mo e ngaahi faka'eke'eke ke ma'u ha fakamatala ke fakafehokotaki ai mo e ngaahi ngāue'angá
- vakavakai'i 'o ha ngaahi fili ki ha ngaahi halanga ngāue fo'ou
- ako ngāué, ngaahi polokalama ako mo e toe fakalelei'i 'o e tu'unga taukeí.

Fakatātā 'o ha ngaahi faingamālie ki ha Tokotaha Ngāue Tokoni ki he Mo'ui Lelei (Health Care Assistant) meí he careers.govt.nz

Health Care Assistant
Kaiāwhina Tapuhi/Kaimahi Atawhai

Alternative titles for this job

Health care assistants support nurses and care for people in private homes, hospitals, general practices or rest homes.

Pay
Health care assistants usually earn
\$19-\$25 per hour
Source: DHBs, NZ Nurses Org and MSD, 2019.

Job opportunities
Chances of getting a job as a health care assistant are good due to increasing demand for their services.

Length of training
1-2
1-2 years of training usually required.

Industry
Health

Vocational Pathways [More](#)
• Social and community services

Feitu'u ke kumi ai ha ngāue

Kumi ha ngāue:

- 'i he ngaahi uepisaiti ki he ngaahi lakanga 'oku 'ataá mo e kumi kau ngāué
- 'i he ngaahi uepisaiti 'a e pule'angá, kōsilió mo e ngaahi kautaha 'i he mala'e ngāué
- 'i he mītia fakasōsialé
- 'i he ngaahi tohi makasini 'a e ngaahi tafa'aki fakapolofesinalé mo e mala'e ngāué
- 'o fou 'i ha ngaahi kautaha kumi kau ngāue
- 'o fou 'i ha ngaahi kaungāme'a mo e fāmilí
- 'i he ngaahi faka'ali'ali mo ha ngaahi fakataha'anga 'oku tu'uaki ai ha ngaahi ngāue

Ko e māketi ma'u'anga ngāue 'oku 'ikai tu'uakí

'Oua 'e fakangatangata pē 'a ho'o kumi ngāué ki he ngaahi uepisaiti lakanga 'ataá pe ngaahi kautaha kumi kau ngāué. Ko e 70% 'o e ngaahi lakanga 'ataá 'oku tātāpuni ia 'e he ngaahi ngāue'angá 'aki honau ngaahi mahení mo e ngaahi kupu fekau'akí.

Ko e 30% na'a nau tu'uaki 'a 'enau ngaahi lakanga 'ataá

Founga 'oku sai'ia ai 'a e kau kumi ngāué ke kumi'aki ha ngaahi ngāue

- Ko hono 'oatu 'o ha ngaahi CV na'e 'ikai kole mai
- Tohi kole ki he ngaahi lakanga 'atā na'e tu'uaki 'i he 'initaneti, mītia fakasōsialé pe 'i he ngaahi nusipepá
- Fakafetu'utaki atu ki he ngaahi kautaha kumi kau ngāué

70% 'a e māketi ma'u'anga ngāue 'oku 'ikai tu'uakí

Founga 'oku sai'ia 'a e ngaahi ngāue'angá ke ngāue'aki ki hono kumi 'o ha kau ngāue fo'ou

- Fou 'i he fakafehokotaki mo e kakai 'oku nau 'ilo 'i he ngāué pe 'i he feohi fakasōsialé
- Fou 'i he'enau kau ngāue lolotongá
- Fou 'i he'enau vakai'i ha ngaahi puipuitu'a fakangāue 'i he 'initaneti

Vakai ke 'ilo ko e hā 'a e ngaahi lakanga 'oku fiema'uá:

careers.govt.nz/jobs-database

Hoko ko ha tokotaha fakafehokotaki lelei

Ko e 70% 'o e ngaahi lakangá 'oku 'ikai fa'a tu'uaki mahino ia ko ia ai 'oku mahu'inga ke ke ako ki he founga 'o e fakafehokotaki mo e ni'ihiki kehé. Kakai te ke lava 'o fakafehokotaki mo iá:

Kakai 'oku ou 'ilo'i lelei

Ngaahi kaungā-ngāue kimu'a, kau pule, kolisi tutuku, kāinga, ngaahi kaungāme'a, ngaahi kaungāme'a 'o ha ngaahi kaungāme'a.

Kole ki ha ni'ihiki ke nau fakafetu'utaki mo fakafehokotaki atu koe

Kakai 'oku 'ikai ke u 'ilo'i lelei pe ko kinautolu ne u fe'iloaki taimi nounou mo ia te nau lava 'o tokoni

Hange ko 'eni: kau tiuta, kau lea 'a'ahi atu, kaungā ako, kakai na'a mau fetaulaki 'i ha ngaahi fetu'utaki fakakolo.

Fakafehokotaki 'i he LinkedIn 'i he 'initaneti hili pē ha fetaulaki

Kakai 'oku 'ikai ke u 'ilo'i

Kinautolu 'oku nau lolotonga 'i he ngāue, kautaha pe mala'e ngāue 'oku ou faka'amua lahi tahá.

Muimui 'i he ngaahi fakamatala 'i he 'initaneti, 'eke ha ngaahi fehu'i pea fokotu'utu'u ha ngaahi faka'eke'eke ke ma'u mei ai ha ngaahi fakamatala

Ko ho ngaahi kupu fekau'aki 'i he kaha'ú

Kakai te u lava 'o tokoni'i
'Ahi'ahi'i 'a e ngāue ofá pe ngāue konga-taimi ke fakalahi atu ho ngaahi kupu fekau'aki.

Founga 'o e fakafehokotakí

'Oku tokoni atu 'a e fakafehokotakí ke ke a'u atu ai ki he māketi ma'u'anga ngāue 'oku 'ikai fa'a tu'uaki mahinó.

'Oku lahi 'a e ngaahi founga ke ke fakafehokotaki aí:

- fakahā atu ki ho ngaahi kaungāme'á mo e kāingá 'okú ke kumi ngāue
- 'alu ki ha ngaahi fakafeohi mo ha ngaahi me'a 'oku hoko 'i he mala'e ngāue
- fakafehokotaki mo ha ngaahi kautaha 'i he mītia fakasōsialé
- kau atu ki ha kautaha fakapolofesinale 'i ho mala'e ngāue
- 'alu ki ha ngaahi faka'alí'alí'anga ngāue
- tā atu ki ha ngaahi kautaha 'o vakai pe 'oku 'i ai ha'anau ngaahi lakanga 'oku 'atā
- fakaafe'i mai ha kau pule kumi kau ngāue ke mou kofi
- faka'eke'eke ha pule ngāue ke ma'u mei ai ha ngaahi fakamatala.

Fatufatu ke lelei 'aupito 'a ho'o lea tu'uakí

Ko ha fatu lea tu'uaki (marketing script) pe fokotu'u fakahikihiki (elevator pitch) ko ha founga vave ia ke fotu atu 'aki 'a ho'o ngaahi a'usiá mo e me'a 'okú ke fekumi ki ai 'i ha lakanga ngāue.

Ko ho'o lea tu'uakí

'I he fehu'i atu 'e ha tokotaha, "A ia ko e hā ho'o ngāue?", 'oku anga fēfē ho'o tali atu?

Ngaahi lao 'e tolu ke ke fakakaukau ki ai:

1. 'Oku totonu ke sekoni pē 'e 30 pe nounou ange ai 'a e lōloa 'o ho'o tali atu.
2. 'Oku totonu ke mahino 'a ho'o ngaahi taukeí (pe ko e anga 'o ha'o kaunga lelei atu ki ha ngāue'anga te ke ala ngāue ai).
3. 'Oku totonu ke ke fakamahino ha'o fa'ahinga taumu'a.

Lea tu'uaki 'o koé

Ko hoku hingoá ko:

Ko aú ko e tokotaha:

Kuo u ngāue 'i he ta'u 'e (ta'u 'i he lakangá):

'Oku ou lolotonga kumi ha faingamālie fo'ou ke:

'Oku ou fiema'u 'aupito ha'á ku ngāue 'i he tafa'aki 'o e:

Vakai'i 'a e fale'i 'a e careers.govt.nz ki he fakafehokotakí:

careers.govt.nz/articles/network-into-a-job-with-the-perfect-elevator-pitch

Teuteu ki ha faka'eke'eke kumi fakamatala

Ko ha faka'eke'eke kumi fakamatala ko ha faingamālie ia ke ke talanoa ai mo ha ngāue'anga fekau'aki mo 'enua kautahá pea mo e kakai 'oku nau fie fakangāue'í.

Ko ha faingamālie 'eni kiate koe ke ke 'ilo ai fekau'aki mo ha ngaahi fa'ahinga ngāue kehekehe te ke lava 'o fai pea mo mahino 'a e ngaahi taukei 'oku fiema'u ki he ngāue mo e ngāue'anga ko iá.

1. Fokotu'u 'o ha taimi ke fai ai ha talanoa

Mahalo 'e sai'ia ange ha kakai 'e ni'ihi ke talanoa 'i he telefoní kae 'ikai ko ha talanoa femātaaki. Teuteu atu ha ngaahi fahu'i telia na'a nau fie talanoa mo koe 'i he taimi 'okú ke telefoni atu aí.

2. Founga 'o ho'o fetu'utaki atú

'Oatu ha'o kole 'i he 'imeilí pe LinkedIn. Fakamatala'í ange pe ko hai koe mo e 'uhinga 'okú ke fie fe'iloaki ai mo iá.

3. Kimu'a 'i ha fakataha pe talanoa telefoni

Fai ha'o fekumi kau ki he kautahá mo e mala'e ngāue kimu'a ange ai. Ako 'a e lahi taha te ke lavá ke ke faka'aonga'i fakapotopoto 'aki ho taimi fakataha mo e kakai. Fai ha ngaahi fahu'i pau 'e ala tokoni atu ke ke 'ilo lahi ange ai fekau'aki mo e ngaahi faingamālie pe ngaahi fatongia 'i he kautahá.

4. 'I ho'o fetaulaki mo kinautolú

- Tui hao teunga taau ki he fakatahá.
- Fakamālō ange 'i he tuku taimi ke mou fakataha aí.
- Fai ha kí'i lea fekau'aki mo koe pea mo ho puipuitu'á, kae 'oua 'e fu'u fakaikiiki.
- 'Eke ange pe ko e hā 'a e lahi 'o e taimi 'oku nau ma'u ke mou talanoa aí. Tauhi ki he taimi ko 'ení. Kapau 'e 'ova atu 'a e taimí, kole atu ha ngofua ke ke kei hoko atu.
- 'Eke pe 'oku sai ke ke hiki tohi ha ngaahi fakamatala.
- Ko ho'o 'osí pē, toe fakamālō ange 'i hono tuku honau taimi ke talanoa ai mo koé.

5. Hili 'a e fakatahá

- Hili ho'omou fakatahá, hiki ha ngaahi fakamatala 'o e ngaahi me'a ne nau lea'aki.
- 'Oatu ha fakamālō kiate kinautolu, 'i he hili ho'omou talanoá, 'i he 'imeilí pe fou 'i he LinkedIn.
- 'Imeili atu kiate kinautolu kapau 'e ma'u ha'o ngāue pe fili ha halanga ngāue fo'ou makatu'unga 'i ho'omou fakatahá.

Mamata'i 'a e: Ngaahi faka'eke'eke kumi fakamatala:
Founga ki hono ma'u ha ola lelei

youtu.be/CXZDTDBLKRE

Kole 'o ha faka'eke'eke kumi fakamatala

'E lava ke tokoni atu 'a e ngaahi faka'eke'eke kumi fakamatalá ke ke fakafehokotaki ai mo e ngaahi ngāue'angá pea mo 'ilo mei ai pe 'oku hoa ha halanga ngāue mo koe.

Fakatātā 'o ha 'imeili LinkedIn pe kole ki ha faka'eke'eke kumi fakamatala:

Mālō e lelei, ko hoku hingoá ko 'Aleki Vaiola.

Na'á ku lau ho puipuitu'a ngāué pea ne u fie'ilo 'aupito 'i he'eku sio 'oku lahi ho'o taukei 'i hono fakalele 'o ha ngaahi va'a fakatau me'atokoni teuteu'i vave (fast food franchises). Ko e ta'u 'eni 'e 15 'eku ngāue ko ha Pule Falekai 'i he ngaahi falekai 'i Uelingatoni.

'Oku ou fie talanoa kiate koe 'o kau ki he me'a kuó ke a'usiá.

Te u lava nai 'o talanoa mo koe ke toe loloto ange 'eku 'ilo kau ki heni? 'Oku ou 'ilo 'okú ke femo'uekina ka 'o kapau 'e 'i ai hao miniti 'e 20 'oku 'ata'atā, te u hounga'ia 'aupito ai.

Faka'apa'apa atu
'Aleki

Ngaahi fehu'i ki ha faka'eke'eke kumi fakamatala

Ko ha ngaahi fehu'i 'eni 'e lava ke talanoa ai 'a e kaka'i 'o kau ki he'enau ngāue mo e ngaahi faingamālié.

Fatongia

- Te ke lava 'o fakamatala lahi ange kau ki he sekitoa _____ 'i _____ (kolo)?
- Na'e anga fēfē ho'o ma'u ho fatongia?
- 'Oku anga fēfē ho 'aho ngāue 'i hono faka'avalisi?
- 'Oku 'i ai ha me'a 'e 'ohovale ai 'a e kaka'i fekau'aki mo ho'o ngāue?
- Kapau te ke lava 'o toe foki 'o liliu ha me'a fekau'aki mo ho halanga ngāue, te ke liliu nai 'eni?
- Ko e hā 'a e puipuitu'a 'o e tokotaha fakamuimui taha kuo fakangāue 'i 'i hoku mala'e?

Mala'e Ngāue

- Ko e hā 'a e me'a 'oku lolotonga hoko 'i loto 'i he mala'e ngāue 'i Nu'u Sila? 'Oku tupulaki pe fakaholomui nai?
- Ko e hā 'a e ngaahi tefito'i taukei 'oku kumi ki ai 'a e ngaahi ngāue'angā 'i he ngāue/mala'e ngāue ni?
- 'Okú ke 'ilo'i nai pe 'oku tokolahi 'a e kaka'i 'oku kumi ngāue 'i he tafa'aki ni?
- 'Okú ke 'ilo'i nai ha taha kehe ange 'e fie talanoa mo au? Te ke loto nai ke ke fakafe'iloaki atu au 'i ha 'imeili?

Fakalalakaka fakafo'ituitui

- 'Oku 'i ai nai ha ngaahi pōto'i ngāue pe ngāue 'oku lolotonga nounou 'i he taimi ni?
- 'Oku 'i ai ha'o ngaahi fokotu'u fekau'aki mo e founga te u lava ai 'o hū ki he tafa'aki ni?
- Ko e hā ha ako ngāue 'e 'aonga?
- Ko e hā 'a e fa'ahinga taukei fakangāue 'oku ke kumi?
- Ko e fē 'a e ngaahi kupu fekau'aki 'okú ke fokotu'u ke u kau ki ai?

Tānaki atu ha'o ngaahi fehu'i 'i lalo:

.....

.....

.....

Fakahiki atu ho’o ngaahi taukeí ki ha halanga ngāue fo’ou

Ko e me’a faka’ohovale ‘o ka mole ho’o ngāué pea ‘oku mālohi ‘a e fiema’u ke ma’u ha pa’anga ke totongi’aki ho ngaahi mo’uá.

‘Oku ngalingali ko ho’o taumu’a taimi nounou ko ha’o sio ki ho’o ngaahi pōto’i ngāué mo kumi ha ngaahi lakanga ‘oku ‘atā koe’uhí ke ke toe lava ‘o foki ki he ngāué ‘i he vave tahá.

Neongo iá, ‘e lava pē ke hoko ‘eni ko ha taimi lelei ke ke fakakaukau ai ki he ngaahi me’a ‘okú ke manako mo mahu’inga’ia aí. Mahalo ko e taimi totonu ‘eni ke toe fika’i fo’ou ai ‘a ho’o ngaahi taukei fakangāué mo liliu ‘a e hu’ungá.

Ngaahi fehu’i ke ke ‘eke hifo kiate koe:

1

Ko e hā ‘a ‘eku ngaahi taumu’a taimi lōloa ange? ‘Oku ou pehē nai te u ‘i fē ‘i ha ta’u ‘e taha pe ta’u ‘e nima mei heni?

2

‘Oku ‘i ai nai ha me’a na’e fuoloa ha’á ku loto ke u fakahoko?

3

‘E toe lelei ange nai ke fakalelei’i ‘a ‘eku tu’unga taukei ‘i hoku halanga ngāue lolotongá pe te u toe ako ngāue ki ha halanga ngāue fo’ou?

4

‘Oku ‘i ai nai ha ngaahi fili ki ha ngāue taimi nounou ‘e tokoni mai ke u hū ai ki he ngāue kuo talu ‘a ‘eku faka’amu ki aí?

5

Ko hai nai te u talanoa ki ai fekau’aki mo ha ngaahi fili ki ha ngaahi halanga ngāue?

Fakalelei'i 'o e tu'unga taukei pe toe ako ngāue ki ha ngāue fo'ou

'E lava 'e hono fakalelei'i 'o e tu'unga taukei pe toe ako ngāue ke toe lelei ange ai 'a e faingamālie ke ma'u ai ha'o ngāue.

'Oku lahi 'a e ngaahi fili ki he ako ngāue, me'i ha ngaahi polokalama ako taimi nounou hangē ko ha ngaahi tohi fakamo'oniako ma'u taimi nounou (micro-credentials) ki ha ngaahi ako ngāue me'i ha tokotaha 'osi ma'u tikite (apprenticeships) mo ha ngaahi ako mata'itohi.

Fakalelei'i 'o e tu'unga taukei

Na'e ngāue 'a Tomu 'i he tafa'aki langá

Na'a ne fakatotolo ki he tu'unga fakaako na'e fiema'u ke fakalelei'i'aki 'ene tu'unga taukei

Na'a ne ako ngāue me'i ha tokotaha 'osi ma'u tikite

Na'a ne hoko ai ko ha tokotaha ngāue faka'uhila (electrician)

Toe ako ngāue

Na'e ngāue 'a Maia 'i he tafa'aki takimamatá

Na'a ne fakatotolo ki he ngaahi polokalama ako na'e ma'u 'i he politeki 'i hono feitu'u

Na'a ne lēsisita 'i ha polokalama ako neesi

Na'a ne hoko ko ha neesi fakakolo

Kumi ke 'ilo fekau'aki mo e ngaahi fili ki he akó mo e ako ngāue:

careers.govt.nz/plan-your-career/find-out-about-study-and-training-options

3

Fili pea ngāue ki ai

Talateu

Te ke ma'u 'i he kongā ko 'enī:

- ha tūhulu ki hono tali 'o ha tu'uaki ngāue
- 'a e founa ki ha tohi kole ki ha ngaahi ngāue 'o fou 'i he 'initaneti
- ha ngaahi tokoni ki hono fa'u 'o ha CV mo ha tohi kole ngāue
- 'a e founa ki he teuteu atu ki hao faka'eke'eke
- 'a ho'o ngaahi sitepu hoko 'i hono fo'u 'o ha'o palani ngāue.

“Oua na’á ke teitei fo’i,
hokohoko atu ho’o feingá.
Te ke a’usia ha ngaahi
fakafe’ātungia ‘i he halá mo
ha ngaahi tatūsia’anga.
Ko e me’a pē ke faí ko ho’o
vilitaki, faitatau ma’u pē pea
ngāue malohi.”

David Letele (Brown Buttbean)
Tokotaha Fuhu mo e Faiako ki he Mo’uí
(Life Coach)

Fakatauhua ho'o ngaahi taukei ki he ngaahi tu'uaki ngāue

Kumi ha ngāue 'oku tu'uaki 'okú ke sai'ia ai pea muimui he ngaahi sitepu ko 'eni.

1

Lau 'a e tu'uaki pea faka'ilonga'i 'a e ngaahi tefito'i pōto'i ngāue mo e ngaahi 'ulungāanga mahu'inga 'oku kumi ki ai 'a e ngāue'angá

Hangē ko e:

- mālohi 'i he fetu'utaki tohi mo e leá
- lelei 'i he ngāue fakatahá pe fakatimí
- lava 'o 'analaiso mo solova ha ngaahi palopalema
- leva'i lelei 'o e taimí
- ngaahi poto mataotao pe fakatekinikale
- tu'unga poto mā'olunga 'i he ngāue fakakomipiutá
- malava ke ngāue lelei 'i he taimi 'o e taulōfu'ú
- vēkeveke mo tamu'omu'a 'o 'ikai fakakouna
- tu'ukimu'a 'i he fakahoko fatongia ki he kau fakataú.

2

Fai 'a e me'a tatau ki he ngāue pe fakamatala'i 'o e tokotaha ngāue (kapau 'oku 'i ai 'eni)

'E kau heni ha fakamatala lahi ange fekau'aki mo e me'a 'oku fiema'u 'e he ngāue'angá ki he fatongia tu'upau ko 'eni.

3

Vakai ki he careers.govt.nz

Ngāue'aki 'a e puha fekumí (search box) ke kumi'aki 'a e ngāue. 'E 'oatu 'i he fakamatala fakaikiiki ki he ngāue (job description) 'a e lisi fakalūkufua 'o e ngaahi pōto'i ngāue, tu'unga fakaako mo e taukei 'oku fokotu'u atu ki he ngāue ni. 'E lava ke tokoni 'eni ke 'ilo'i ha ngaahi taukei lahi ange.

'Oku totonu ke ke 'osi ma'u heni ha lisi 'osi fakatotolo'i lelei kau ki he ngaahi pōto'i ngāue, 'ulungāanga fakaengāue mo e taukei 'oku fiema'u ki he lakanga 'oku tu'utaki.

Tokoni: 'Oua te ke hoha'a kapau 'e 'ikai ke ke ma'u 'a e kotoa 'o e ngaahi taukei 'oku lisi atu

Tohi atu ki he ngaahi ngāue kapau 'okú ke ma'u 'a e ngaahi pōto'i ngāue mahu'inga 'oku lisi atu 'i he tu'uaki ngāue.

4**Fakatotolo ki he kautahá**

- Kumi ha fakamatala ki he ngaahi tefito'i koloa pe sēvesi mahu'inga 'a e kautahá, 'enau misioná mo ha toe me'a pe te ne 'oatu ha fakamaama kau kiate kinautolu. Te ke lava 'o fai 'eni 'o fakafou 'i he'enau uepisaití mo ha'o talanoa mo ha kakai 'okú ke 'ilo.
- Hiki tohi ha ngaahi fo'i lea mo e kupu'i lea mahu'inga me'i he fakamatala ko 'ení. Manatu'i kinautolu lolotonga 'a ho'o fakakaukau'i 'a e fakamatala te ke faka'aonga'i 'i ho'o tohi mo e CV.

5**Hiki fakahokohoko ho'o ngaahi pōto'i ngāue mo ho'o taukei 'oku hoa mo e ngāué ni**

- Ngaahi pōto'i ngāue fakatekinikale mo e taukei 'oku tauhoa mo e ngaahi tefito'i pōto'i ngāue mahu'inga 'i he tu'uaki. Fokotu'u ha lisi 'o ho'o ngaahi taukei 'e lava ke fakangāue'i ai koé.
- Fakakaukau atu ki he founa 'oku fenāpasi ai 'a ho'o ngaahi tui fakangāue mo e ngaahi taumu'a 'a e kautahá.

6**Tātānaki ha fakamo'oni mo ha ngaahi fakatātā 'o e anga 'o e hoa 'a ho'o ngaahi pōto'i ngāué mo e lakangá**

'Ai ha lisi 'o e ngaahi fakatātaá ki ho'o ngāue'aki 'a e ngaahi pōto'i ngāue 'oku fiema'u 'i he tu'uaki ngāué. Hiki 'a e ngaahi lavame'a 'oku nau fakahaa'i 'a e anga 'o ho'o faka'aonga'i lelei'aki 'a e ngaahi pōto'i ngāue ko 'ení.

'Okú ke mateuteu he taimí ni ke fa'u ha CV fakataumu'a-pau mo ha tohi kole ngāue 'oku fakamama'u ki he ngaahi fiema'u 'a e ngāue'anga tāutaha ko iá ki ha fo'i lakanga pau.

Mo'oni'i me'a:

'Oku femo'uekina 'a e ngaahi ngāue'angá

'Oku fiema'u ke fakahaa'i mahino 'i ho'o CV mo ho'o tohi kole ngāué 'a e anga 'o ho'o tauhoa ofi taha ki he ngaahi me'a 'oku nau fiema'ú.

'Oua 'e faka'aonga'i 'a e CV mo e tohi kole ngāue tatau ki he tohi kole ngāue takitaha. Hiki hake ho ngaahi faingamālie ke fai ai hao faka'eke'eke 'aki hono fakataumu'a-pau 'a ho'o tohi kolé ki he ngāue 'okú ke tohi ki aí.

Founga 'o e tohi kolé

Tohi kole ki ha ngaahi lakanga 'oku hōhoa tatau ofi taha ki ai 'a ho'o ngaahi pōto'i ngāue mo ho'o ngaahi tu'unga fakaakó.

- Tuku ha taimi lahi fe'unga ke fai ai 'a ho'o tohi kolé.
- Fakapapau'i 'oku 'i ai ha'o tu'asila 'imeili fakapolofesinale pe ngali fakapisinisi.
- Muimui ofi ki he ngaahi fakahinohino ki he tohi kolé.
- Kumi ha taha ke ne vakai'i 'a ho'o CV mo e tohi kole ngāue ki he foomu kolé.
- Fakakau 'a e hingoa 'o e lakanga 'okú ke tohi kole ki ai 'i he laine kaveinga (subject line) 'o ho'o 'imeilí.
- Fakapapau'i 'okú ke fakakau ho hingoá mo ho fika telefoní 'i he 'imeilí.
- 'Ave atu ho'o CV 'i he fa'unga faile PDF.
- Ngāue'aki ho hingoá 'i he hingoa faile 'o e CV kimu'a pea toki 'ave atú.

Fakatātā 'o ha 'imeili ko ha kongá 'o ho'o tohi kolé:

Kia: HR@anywhere.co.nz

Kaveingá: Tohi kole 'a 'Aleki Vaiola ki he lakanga Pule Falekai Wubsay

Sí'i _____ (hingoa 'o e tokotahá)

Fekau'aki mo e: Lakanga Pule Falekai Wubsay

Kuó u pule 'i ha ngaahi falekai 'i he ta'u 'e 15 kuohilí, 'o ma'u ai ha ngaahi pōto'i ngāue mo e 'ilo tu'ukimu'a 'i he hala fonongá. 'I he tohi kole ngāue mo e CV 'oku 'oatu fakataha mo 'ení, 'oku ou fakahaa'i ai 'a e 'uhinga ko e kanititeiti lelei au ki he lakanga pule 'i he <hingoa 'o e kautahá> pea mo e anga 'o ha malava ke u faka'aonga'i 'a 'eku ngaahi pōto'i ngāue mo e tauke'i ke ngāue lelei ma'a kimoutolu.

Kātaki 'o vakai ki he'eku CV mo 'eku tohi kole ngāue ki he lakanga 'oku hā atu 'i 'olungá 'o hangē ko ia na'e tu'uaki 'i he Seek 'i he 'aho 20 Mē 2020.

'Oku ou hanga fiefia atu ki ha'á ku fanongo meiate koe.

Faka'apa'apa atu
'Aleki Vaiola
Telefoni 033 333 333
alekiv@gmail.com

Tokoni: Kole atu mo tukuhifo 'a e Fakamatala Fakaikiiki ki he Ngāue (JD)

Tauhi ia ke tokoni ki ha'o muimui'i 'a ho'o ngaahi tohi kolé pea mo teuteu atu ai ki hao faka'eke'eke.

Tokoni: Kapau 'oku 'ikai ke 'i ai ha'o komipiuta 'oku ma'u ai 'a e 'initaneti

'Ahi ki ho'omou laipeli fakakoló pe senitā fakakomiuniti ke fekumi pea fakahū atu mei ai 'a ho'o tohi kole ngāue.

Ngaahi tokoni ki hono fa'u 'o ha fakamatala puipuitu'a ki he kumi ngāué

'I he taimi 'okú ke kamata'i ai ha fakamatala puipuitu'a ki he kumi ngāué 'i he 'initaneti, 'oku mahu'inga ke ke fakakaukau 'oku hangē nai ia ha CV.

'E lava ke ke kamata'i ha puipuitu'a fakangāue 'i ha uepisaiti halanga ngāue 'a ha kautaha, uepisaiti 'a e Work and Income, 'i ha'ou uepisaiti pē 'a'au pe 'i he LinkedIn. 'Oku toutou vakai'i ma'u pē 'e he ngaahi ngāue'angá mo e ngaahi kautaha kumi kau ngāué 'a e ngaahi puipuitu'a fakangāue ke kumi ha'anau kau ngāue fo'ou.

'Oku tokolahi hake 'i he kakai 'e toko 540 miliona 'oku 'i ai ha'anau puipuitu'a fakangāue 'i he LinkedIn – ko ha mītia fakasōsiale 'eni 'oku fakahāhā ai 'a ho'o ngaahi taukei mo fakafehokotaki atu koe ki he ngaahi kulupu fakapolofesinalé mo e ngaahi pisinisi.

Ko e LinkedIn ko ha tuifio ia 'o ha CV 'oku fokotu'u ki he 'initaneti mo ha peesi Facebook.

Tuku ke ngāue 'a ho puipuitu'a fakangāue 'i he 'initaneti ma'a u:

- Faka'ilonga'i 'a e ngaahi pōto'i ngāue 'okú ke ma'u 'i he kongá ki 'olunga 'o ho puipuitu'a fakangāue.
- Hiki 'a ho'o ngaahi taukei, akó mo ho'o ngaahi pōto'i ngāue.
- Fakakau ai 'a ho'o fakamatala fetu'utaki mo e feitu'u 'okú ke 'i ai.
- Ngāue'aki ha tā 'o ho kongá ki 'olungá 'oku hā fakapolofesinale.
- Ngāue'aki ha ngaahi lea tefito fekau'aki mo ho'o ngaahi pōto'i ngāue 'i ho'o 'ulu'itohi.
- Vakai'i 'a e sipelá mo ha ngaahi fehalaaki kehe.
- Ngāue'aki ha tu'asila 'imeili fakapolofesinale hangē ko e maia.johnson@website.com.
- Kapau 'okú ke fiema'u ke fokotu'u ha hingoa ngāue (username), tauhi 'eni ke fakapolofesinale.
- Toutou fakatonotonu ma'u pē ho'o puipuitu'a fakangāue.
- Fakafehokotaki mo e ni'ihi kehé – fakaafe'i ha kakai ke nau sai'ia 'i ho'o peesi puipuitu'a fakangāue pe ko ha'ou tohi atu ki ha kakai.

Vakai ki ha fakamatala lahi ange:

Founga ke ke hā makehe ai 'i he LinkedIn

careers.govt.nz/articles/how-to-stand-out-on-linkedin

Ngaahi me'a mahu'inga ki he CV

'Ai ho'o CV ko ha 'ata nounou, ongo lelei mo fakatupu fie'ilo ia kau kiate koe.

1

Kimu'a peá ke toki kamata tohi

- Tohi'i hifo 'a e ngaahi pōto'i ngāue mo e taukei 'oku fenāpasi mo e fakamatala fakaikiiki ki he lakangá mo e tu'uaki. 'Oua na'a ngalo 'a e ngaahi me'a 'okú ke fai 'i tu'a mei ho'o ngāue. 'Oatu ha ngaahi fakatātā 'i he taimi 'oku ala malava aí.
- Vakai ki ha ngaahi fakatātā 'o ha ngaahi CV ke ma'u mei ai ha ngaahi fakakaukau ki hono fokotu'utu'u, lea ke ngāue'akí mo e ngaahi founga lelei ke tu'uaki atu 'aki ai koe.

2

Fokotu'u koe ki he tu'unga 'o e ngāue'angá

'Okú ke ma'u 'a e sekoni 'e 10 ke ke tohoaki'i ai ha ngāue'anga ke ne kei lau 'a ho'o CV. 'E toe ivi mālohi ange 'a ho'o CV kapau te ke fakahaa'i mahino ange 'a e ngaahi me'a 'oku kumi ki ai 'a e ngāue'angá. Tauhi ke nounou 'a e CV pea fakahaa'i pē 'a e ngaahi taukei ngāue mo e pōto'i ngāue 'oku kaunga tonu ki he lakangá.

Ngaahi fehu'i tefito 'e tolu ke ke 'eke hifo kiate koe:

1. **'I he taimi 'oku siofi fakavave'i ai 'e ha taha 'eku CV, te nau pehē nai "'Oku ngali lelei 'a e CV ko 'eni'?"**
Kuo pau ke filifili mo holoki 'e he ngāue'angá ha falukunga CV ke fakanounou hifo ki ha kakai 'e toko ua pe tolu. Te nau tali lelei ange ha CV 'oku mahino mo fokotu'utu'u lelei, 'i ha CV 'oku lōloa pea felekeu.
2. **'I he'enua lau kakato ho'o CV, te nau pehē nai "'Oku ma'u 'e he tokotahá ni 'a e ngaahi pōto'i ngāue 'oku tau fiema'u'?"**
'Oku kumi 'e he ngāue'anga ki ha taha 'okú ne hoatatau mo e fakamatala fakaikiiki 'o e lakangá. Fakalelei'i pea fakataumu'a atu 'a ho'o CV ke ne fakahaa'i mahino 'a e ngaahi me'a 'oku fe'unga mo e ngāue 'okú ke tohi kole atu ki aí.
3. **'I he'enua fili 'a e ngaahi CV ke fakakau 'i he lisi fakanounou, te nau pehē nai "'Ko e tokotahá ni 'oku taau ke tau fe'iloaki mo ia'?"**
'Oku fakakaukau atu 'a e ngāue'angá ki he me'a te ke lava 'o fakaai angé. 'Oange ki he kakai ha ongo pe ko hai koe mo e me'a 'okú ke fakahoko lelei tahá.

3

Kole ki ha ni'ihi kehe ke nau sio ki ho'o CV

'Oku mahu'inga ke 'i ai ha taha kehe ke vakai'i ho'o CV ke fakapapau'i 'oku 'uhingamālie, 'oku fokotu'utu'u lelei pea 'oku 'ikai toe 'i ai ha sipela pe kalama 'oku fehalaaki.

Vakai'i 'a 'emau me'angāue ki he fo'u CV (CV Builder):

careers.govt.nz/tools/cv-builder

Ko hono fili 'o e kau fakamo'oni (referees) totonú

'Oku fa'a kole atu 'a e ngaahi ngāue'angá kiate koe ke 'oange ha'o ongo fakamo'oni 'e toko ua pe lahi ange – ko ha kakai te nau lava 'o telefoni atu ki ai ke vakai'i 'a ho'o ngaahi taukeí mo 'ilo mei ai pe te ke taau mo 'enau kautahá.

Fili ha kau fakamo'oni 'oku falala'anga mo fakapolofesinale, lava 'o talanoa kau ki ho'o ngāué mo e anga 'o ho'o ngāué, pea faingofua ha fetu'utaki atu ki ai. Fakapapau'i 'okú ke 'uluaki fetu'utaki atu kiate kinautolu.

Ngaahi fili lelei tahá:

Ho'o pulé, taki ngāué, supavaisá pe CEO

Ngaahi fili lelei:

Ko ha pule ngāue, tokotaha fakatau pe faka'aonga'i ho'o sēvesí, pe tokotaha na'á ke lipooti ki ai

Ngaahi founga fakangatangata:

Ko ha faiako, taki fakakolo, tokotaha fakatau pe faka'aonga'i ho'o sēvesí pe faiako 'i ha'o lēsoni

Fa'u pe toe fakalelei'i ha CV

Fanga ki'i tokoni

Fokotu'u mahino 'a ho hingoá mo ho ngaahi fakamatala fetu'utaki 'i 'olunga. ('Oku 'ikai fiema'u ia ke ke fokotu'u atu 'eni 'i he konga ki 'olunga 'o e peesi kotoa pē.)

- Hiki 'a e fika 'o e peesi 'i he fakava'e 'o e peesi.
- Faka'ilonga'i ke hā makehe 'a e 'ulu'itohi kotoa pē. Ngāue'aki 'a e fakalanu-mamafá (bold), lahí, lanú, fakavaha lanu hiniehiná (white space), mo e ngaahi me'a peheé ke fakahoko'aki 'eni.

Ko e taumu'a 'o e konga ko 'eni ke puke 'a e tokanga 'a e tokotaha te ne laú. Ka 'ikai, 'e 'ikai ke nau toe hoko atu.

- Ngāue'aki 'a e ngaahi lea tatau pē mo ia 'oku faka'aonga'i ke fakamatala'i 'a e ngaahi pōto'i ngāue me'i he tu'uaki ngāue.
- Ko ha fakatātā pē 'eni 'o hano fakamatala'i 'o ha fo'i pōto'i ngāue pē 'e taha. 'E fiema'u ia ke ke fakakau ha ngaahi pōto'i ngāue lahi ange, 'o hangē ko e ngaahi taukei 'i he fetu'utaki, solova 'o ha ngaahi palopalema, fakahoko fatongia ki he kau fakataú mo e ngāue fakataha 'i ha timí.

Ko e taumu'a 'o e konga ko 'eni ke 'oatu ha fakamo'oni 'oku ke ma'u 'a e taukei ki hono fakahoko 'o e ngāue.

- 'Okú ke fiema'u 'a e ngāue'angá ke ne fakakaukau "Ko e tokotaha ni te ne lava 'o fai 'a e ngāue pea 'oku ou fiema'u ia ke ne fakahoko 'eni".
- Tokanga-taha ki he ngaahi fatongia tefitó. Faka'ilonga'i 'a e ngaahi founa na'á ke tokoni'i ai 'a e kautahá ke ne ma'u ha ola lelei.
- Kapau 'oku fu'u lōloa ho hisitōlia ngāue, fakakau pē 'a ho ngaahi fatongia fakamuimui tahá pe kaunga-tonu tahá.

Sipinga faingofua ki ha CV mo ha ngaahi fakatātā ki he me'a 'oku fakakau ai

'Aleki Vaiola

1234 Chelsea Road, Lower Hutt, 5010

Īmeili: alekiv@hmail.com

Telefoni: 033 333 333

LinkedIn: linkedin.com/in/alekiv3333

Ngaahi pōto'i ngāue mo e taukei fakangāue tefitó

Ngaahi poto fakataki

- Taukei ko e ta'u 'e 15 'i hono pule'i mo hono fakahinohino 'o e kau ngāue 'i ha ngaahi peito tu'unga lotoloto
- Solova lelei ha ngaahi palopalema mo palani atu ki ha ngaahi me'a ta'e'amanekina
- Malava ke langa vave mo lototo'a ha vā fengāue'aki lelei mo ha kakai kehekehe

Hisitōlia ngāue

Pule Falekai

2015 – 2020

Cafe LaFairry, Uelingatoni

- Fatongia'aki hono tokanga'i 'o e kau ngāue, ako ngāue mo hono fakahū mai ha kau ngāue 'e toko 20 ki peito mo falekai
- Fakahoko 'a e fakapapau'i 'o e tu'unga lelei 'o e me'atokoní mo 'oatu ha tali ki ha ngaahi palopalema 'a e kau ma'u me'atokoní
- Patiseti, leva'i mo 'ota mai 'a e ngaahi koloa ki he falekai
- Fakalelei'i 'a e tu'unga 'o e pa'anga hū mai faka'ahó 'aki 'a e 25% 'i he ta'u pē 'e taha
- Holoki 'a e tu'unga feliuliuiaki 'a e kau ngāue 'aki 'a e 30% talu me'i he 2017

Hisitōlia ngāuē (hoko atu)

Pule Falekai
Freepav Cafe

2005 – 2015

- Taki ki he kau ngāue peito mo falekai 'e toko 8
- Leva'i 'a e patiseti, fakafuofua'i 'a e fehū'aki 'a e koloá mo e ngaahi fa'unga talitotongi 'a e falekai
- Kamata'i hono ako'i 'o e kau ngāuē 'o fakalelei'i ai 'a e tu'unga fiemālie 'a e kau ma'u me'atokoní 'o a'u hake ki he 98% me'i he 2006–2015
- Kamata'i ha fa'unga ngāue ke leva'i'aki 'a e tu'unga lelei 'o fakalelei'i ai 'a e lōloa 'o e sēvesi 'aki 'a e 25%

Hisitōlia akó

NZ Diploma in Hospitality Management
Service IQ, Wellington

2010

Ngaahi Manakó

- Lele
- Kilikiti

Kau fakamo'oni

Toki 'oatu 'a e hingoa 'o e kau fakamo'oni 'o ka toki fiema'u mai

Pe

Moana Ngata

Tokotaha 'O'ona 'a e Falekai
Cafe LaFairy, Wellington
Telefoni: 044 444 4444
Īmeili: mngata@hmail.com

Nish Ahuja

Tokotaha 'O'ona 'a e Falekai
Freepav Cafe, Wellington
Telefoni: 055 555 5555
Īmeili: nisha@hmail.com

Fanga ki'i tokoni

Ngaahi founa ki hono fokotu'utu'u 'o e konga ko 'eni 'oku kau ki ai 'a e:

- Hingoa 'o e lakanga 'o fakalanu-mamafa (bold), hoko atu ki ai 'a e hingoa 'o e kautahá 'i lalo pea mo e ngaahi fatongia.
- 'Uluaki fokotu'u 'a ho ngaahi lakanga ngāue fakamuimui tahá.

Ko e fē 'a e konga 'oku mu'omu'á – hisitōlia ngāuē pe hisitōlia ako? Fakakaukau pe ko e fē 'a e konga 'oku toki fakamuimui tahá pea fekau'aki tonu mo e ngaue 'okú ke kumi.

Ko e konga fili tau'atāina ko 'eni 'okú ne 'oatu ha faingamālie ke ke talanoa ai pe ko e tokotaha fēfē koe 'i tu'a me'i he ngāuē.

- Te ke lava 'o fakakau ai 'a e ngaahi me'a 'okú ke manako ai, ngaahi talēniti, ngāue'ofa pe tokoni fakakolo.
- Ngaue'aki 'a e ngaahi siakale fakapoini fakahokohokó (bullet points).

'Oku totonu ke talaatu 'e he ngaahi ngāue'angá 'a e taimi te nau fetu'utaki ai ki ho'o kau fakamo'oni. 'I he taimi lahi, te nau toki fetu'utaki atu pē ki he kau fakamo'oni hili ha'anau fetaulaki mo koe.

- Kapau 'oku 'ikai ke ke fakakau 'a e kau fakamo'oni 'i ho'o CV, fakapapau'i 'okú ke lava 'o 'oatu 'a e fakamatalá ni ki he ngāue'angá 'i he taimi 'e kole atu ai.
- Fili fakapotopoto 'a ho'o kau fakamo'oni. Talaange kiate kinautolu 'a e lakanga 'okú ke tohi atu ki ai, koe'uhí ke nau lava 'o teuteu – ko 'ene fakamatala kau kiate koé 'oku totonu ke fekau'aki ia mo e fatongia.

Ko ho'o tohi kole ngāuē

Me'a ke fakakaú

Ko ho'o ngaahi fakaikiiki ki he fetu'utaki

Hiki ia 'i he fakahokohoko ko 'ení:

- ho hingoa kakató
- ho tu'asilá
- ho tu'asila 'imeilí
- ho ngaahi fika telefoni
- ho tu'asila LinkedIn.

'Ahó

Fakakau 'a e 'aho 'okú ke 'ave atu ai 'a e tohí.

Ko honau ngaahi fakaikiiki ki he fetu'utaki

Hiki ia 'i he fakahokohoko ko 'ení:

- hingoa 'o e tokotaha ko iá
- hono tu'unga 'i he ngāuē
- 'ene kautahá mo e tu'asilá.

Tokotaha ke fetu'utaki ki ai

Lea ki he tokotaha ko iá 'aki hono hingoá kapau 'e lava. Fetu'utaki ki he kautahá 'o 'eke. Kapau 'oku 'ikai ke ke ma'u 'a e hingoá, fokotu'u 'a e "Alā si'i pule ki hono fakahū 'o e kau ngāuē".

'UHINGA 'O E TOHÍ

- Tohi 'a e hingoa kakato 'o e lakangá mo ha fika faile ke hoko ia ko e 'ulu'itohí.
- Fakahā atu 'okú ke tohi ki he lakanga 'oku fakahingoa atú pea mo e feitu'u na'á ke fanongo ai 'i he lakangá.

'UHINGA 'OKÚ KE FIE NGĀUE AI 'I HE LAKANGÁ NI MA'Á E KAUTAHÁ MO E ME'A 'OKÚ KE 'ILO FEKAU'AKI MO E KAUTAHÁ

- Loto vēkeveke mo fakahā atu kuó ke fakakaukau ki he lakangá mo e 'uhinga 'okú ke fie ngāue ai ma'a kinautolú.
- Fai ha ngaahi fakamatala lelei fekau'aki mo e kautahá, hangē ko honau ongoongó, anga 'o 'ene faifatongia mo 'ene koloá.
- Manatu 'i 'oku felāve'i 'eni mo e me'a 'okú ke lava 'o fakahoko ma'a kinautolú, 'o 'ikai ko e me'a te nau fakahoko ma'á ú.

Fakavaká (template)

'Aleki Vaiola
1234 Chelsea Road
Lower Hutt 5010
'Imeilí: alekiv@hmail.com
Telefoni: 033 333 333
LinkedIn: linkedin.com/in/alekiv3333

25 Mē 2020

Jane Smith
Pule HR
Wubsay Franchises
PO Box 1234
Wellington, 6011

'Alā si'i Sēini

Fekau'aki mo e: Pule Falekai Wubsay

Ko 'eku tohi ko e fakahū atu 'a e kole ki he lakanga ko e Pule Falekai 'i he Wubsay Wellington City 'o hangē ko ia na'e tu'uaki 'i he Seek. Kātaki 'o ma'u atu 'a 'eku CV 'oku 'oatu fakataha 'i heni ke pou pou ki he'eku tohi kolé.

'Okú ou mahu'inga'ia 'i he ngaahi me'a 'oku fakamahu'inga'ia 'e he Wubsay felāve'i mo e faitotonú, tu'unga 'oku lelei mo e fakahoko fatongia lelei ki he kau ma'u me'atokoní. Kuó u fakahoko ma'u pē hoku fatongia 'o hulu atu 'i he ngaahi ngāue kuo tu'utu'uniá 'i he taimi 'oku ou ngāue ai mo e kau ma'u me'atokoní, 'o fakapapau' 'oku 'oatu 'e he'eku timí ha me'atokoni 'oku lelei mo ha faifatongia laulótaha.

‘Oku lahi ‘aupito ‘eku ngaahi taukei ‘i he ngāue ko ha Pule Falekai au ‘i he ongo falekai tālā ko e Cafe LaFairy mo e Freepav ‘i Uelingatoní. ‘I loto ‘i he ngaahi fatongia takitaha ko ‘ení, ne u taki ai ha timi mei peito mo e falekaí ke ‘oatu ha ngaahi a’usia makehe ma’á e kau ma’u me’atokoní. Ne kau foki ‘i hoku fatongia ‘a e patisetí, ako ngāué mo hono fakahū mai ‘o ha kau ngāue fo’ou.

Lolotonga ‘a e taimi na’á ku ‘i he Cafe LaFairy aí, na’e toe lelei ange ‘a e tupu na’e ma’ú ‘aki ‘a e 25% pea holo hifo ‘a e feliuliuaki ‘a e kau ngāué ‘aki ‘a e 30%.

‘Oku ou tukupā ke hokohoko atu ‘a ‘eku ‘ilo fakangāué mo e fakalakalaka pea ko e mēmipa au ‘o e Restaurant Association of NZ mo e Restaurant Manager Association. ‘Oku ou sai’ia ke u ‘ilo ki he ngaahi fakalakalaka fakamuimui taha ‘i he mala’e ngāue talitali kakaí mo kau atu ki ha ngaahi fakataha ‘i he uike ua kotoa pē.

‘Oku ou ‘amanaki fiefia atu ki he faingamālie ko ‘ení ‘i he Wubsay pea ‘oku ou tui te u fakatou ‘oatu ha tānaki pea mo u fe’unga lelei ‘aupito mo e ngaahi founa fakahoko fatongia ‘a ho’omou timí.

Fakamālō atu ‘i ho’o fakakaukau ‘i ‘a ‘eku tohi kolé. ‘Oku ou hanga fiefia atu ki ha’á ku fanongo meiate koe.

Faka’apa’apa atu
‘Aleki Vaiola

Me’a ke fakakaú

Ko e me’a te ke ‘omi ki he fatongia

- Faka’ilonga’i mahino ‘a ho’o hōhoa lelei mo e ngaahi fiema’u ki he lakangá.
- Fakamatala’i ho’o ngāue mālohí pe ngaahi pōto’i ngāue fakatekinikalé, ngaahi taukeí mo e ‘ilo ‘oku fiema’u ki he fatongia.
- Ngaahi pōto’i ‘ulungāanga, ngaahi taumu’a fakafo’ituitui, loto fie ngāue mo e vēkevēké.

Ko hono faka’osi

- Kapau ko ha’o tohi kole atu ki ha lakanga ‘oku ‘atā, fakamālō atu ‘i he’enua fakakaukau ‘i ho’o tohi kolé.
- Kapau ko ho’o tohi atu ‘o kole ha faingamālie ke mou talanoa ki ho’o tohi kolé, fakahā atu ‘a ho’o ‘amanaki ke ke toe fetu’utaki atu ‘aki ha’o telefoni atu.

Faka’osingá

- Anga fakapolofesinale ‘i ho’o tatau atú, ‘o ‘oua te ke fu’u mamalu pe fu’u palahi. Tohi’i ho hingoa ‘uluakí mo e hingoa fakafāmilí peá ke fakamo’oni ‘i ‘olunga ai tukukehe kapau ‘okú ke fakahū atu ho’o tohi kolé ‘i he ‘initanetí.

Vakai’i ‘a ‘emau sīpinga fakavaka ki he tohi kole ngāué:
careers.govt.nz/job-hunting/cvs-and-cover-letters/templates

Ngaahi fa'ahinga 'o e faka'eke'eké

Kapau 'okú ke ma'u ha faingamālie ke fai hao faka'eke'eké, 'e 'osi pehē 'e he ngāue'angá ia 'okú ke ma'u 'a e ngaahi taukei ke ke fakahoko 'a e ngāué. Ko e faka'eke'eké ko ha faingamālie ia ma'á u ke ke fakahā atu ai 'a e anga 'o ho'o fe'unga ke ke kau atu ki he timi 'a e ngāue'angá.

Ko e faka'eke'eké femātaakí

'I he faka'eke'eké femātaakí, 'oku fakamaau'i koe 'i he mōmeniti pē 'oku mamata atu ai kiate koe 'a ia 'e ala hoko ko ho pulé.

'I he taimi 'okú ke fakafe'iloaki atu ai koe ki he kau/tokotaha fakahoko faka'eke'eké:

- Sio hangatonu atu ki honau fofongá, malimali pea ngāue'aki ho hingoa 'uluakí mo e hingoa fakafāmilí.
- Tokanga ki he anga 'o e fakafōtunga atu 'o ho sinó – kuo pau ke fakae'a atu 'e he me'a 'okú ke talanoa ki ai 'a e anga 'o ho'o fotu atú. Hangē ko 'ení, kapau te ke pehē 'okú ke talitali lelei ha ngaahi fakakaukau fo'ou ka 'okú ke tangutu 'o kolosi fehauaki ho ongo va'é mo e nimá, 'e 'ikai ke nau fu'u pau'ia 'iate koe.

'Okú mahu'inga 'aupito foki 'a e vala 'oku ke tui – fakapapau'i ko e me'a 'okú ke tui atú 'oku fe'unga ia ki he ngāue 'okú ke tohi kole ki ai.

Ko e faka'eke'eké vitioó

Ko e me'a mahu'inga ke manatu'i 'o kau ki he faka'eke'eké vitioó, ko e ngaahi me'a ko ia 'oku fakatupu fakahoha'á 'e toe 'ilonga lelei ange ia pea 'e 'ikai kau lelei 'eni kiate koe.

- Fakapapau'i 'oku maau ho'o ngaahi me'a fakatekinikalé – 'ilo'i 'a e polokalama ke ngāue'akí mo e founga 'o hono ngāue'akí, 'i ai ha'o fehokotaki'anga mālohi ki he 'initaneti pea fakapapau'i 'oku fakafonu 'a e maka 'o ho'o komipiutá pe 'oku tau atu 'eni ki he 'uhilá.
- 'Okú mahu'inga 'i heni foki mo e anga 'o ho'o fakafōtungá. 'Okú 'ikai lelei ki he me'afaitaá 'a e lanu 'uli'ulí, hinehiná pe ko ha sīpinga fakalanulanu, ko ia ai, faka'ehi'ehi mei hano tui ha vala pehē ni – ko e lanu pulū fakapōpō'ulí 'oku lelei tahá.
- Fili ha puipuitu'a faingofua – 'ikai ha sio'ata pe ha fakatātā – pea to'o e ngaahi me'a fakahoha'a kotoa mei he lokí, kau ai 'a e fanga monumanú, fānaú mo ho kaungā–nofo 'i ho feletí!

Ko e sivi 'i he faka'eke'eké

'Okú 'i ai 'a e ngaahi kautaha 'e ní'ihí 'oku nau fiema'u atu ke ke fakahoko ha sivi 'oku taimi'i, hangē ko ha sivi fika pe fa'u tohi.

- Kumi ha ngaahi sivi 'i he 'initaneti ke ke fakaangaanga ai.
- Tomu'a fakahā atu ki he tokotaha fai faka'eke'eké ke ne 'ilo kapau 'oku 'i ai hao tūkunga fakaemo'ui 'oku faingata'a ai ke ke fakahoko ha sivi 'oku taimi'i.
- Lau fakalelei 'a e ngaahi fakahinohinó. Palani 'a e me'a te ke fai 'i he taimi ko iá.
- 'Eke atu ha ngaahi fahu'i kapau 'oku 'ikai ke ke fakapapau'i ha me'a.
- Toe vakai'i ho'o ngāué 'i ho'o 'osí.

Teuteu ki ha faka'eke'eke

'Oku mahu'inga 'a e teuteu pea 'e tokoni 'eni ki he anga ho'o talí mo ho'o tu'uaki atu koé.

Ngāue'aki 'a e lisi 'o e ngaahi me'a ke fakakakato ko 'eni ke fakapapau'i 'okú ke mateuteu kakato.

1 'Ilo fekau'aki mo e pisinisí pe kautahá

Ko e hā hono 'uhinga?

- Kapau 'okú ke 'ilo 'a e me'a 'oku fai 'e he kautahá, te ke ongo'i loto falala ange ki hono tali 'enau ngaahi fehu'i.
- 'E 'ohovale 'a e tokotaha fai faka'eke'eké kapau te ke fakahā ange 'okú ke 'ilo'ilo ki he ngaahi me'a 'oku nau fakahokó.
- 'E tokoni ia ke ke fakakaukau'i pe 'oku fenāpasi 'a e ngaahi 'ulungāanga mahu'inga mo e ngaahi tu'utu'uni ngāue 'a e kautahá mo koe.
- Te ke ala fakakaukau atu ai ki ha ngaahi fehu'i te ke fie 'eke ki he ngāue'angá.

Fakahoko fēfē?

- Kumi 'a e uepisaiti 'a e pisinisí kapau 'oku 'i ai 'eni.
- Hiki ha lisi 'o e ngaahi me'a 'oku ke fie 'ilo ki he kautahá 'o hangē ko e fakamatala ki he tu'unga vāhengá.
- Fakakaukau atu ki ho ngaahi kupu fekau'aki. 'Okú ke 'ilo'i nai ha taha 'oku ngāue pe na'e ngāue ai?
- Kapau 'okú ke 'ilo ha taha 'i ha kautaha tatau mo ia, talanoa ki ai fekau'aki mo e me'a 'oku nau fakahokó.

2 Toe vakai'i 'a e fakamatala fakaikiiki ki he lakangá, ho'o CV mo e tohi kolé, ngaahi fehu'i fakaangaanga ki he faka'eke'eké mo teuteu ha'o ngaahi fehu'i pē 'a'au

Ko e hā hono 'uhinga?

- Ngāue'aki 'a e fakamatala fakaikiiki ki he lakangá ke ke fakakaukau atu ai ki he ngaahi fehu'i 'e ala 'eke 'e he ngāue'angá.
- Faka'ilonga'i 'a e ngaahi pōto'i ngāue 'okú ke fiema'u ke fakamamafa'i 'i he faka'eke'eké pea 'ai ke mahino 'a e anga 'o ha'o ngāue'aki 'a ho'o ngaahi pōto'i ngāue 'i he lakanga ko iá.
- 'Oku ngalingali 'e 'eke atu 'i he faka'osinga 'o e faka'eke'eké pe 'oku 'i ai ha'o ngaahi fehu'i ke 'eke.

Fakahoko fēfē?

- Fakakaukau pē ko e ngāue'angá koe. Ko e hā ha ngaahi fehu'i te ke 'eke? Te ke lava 'o ngāue'aki 'a e ngaahi fehu'i angamaheni 'oku lisi atu 'amui 'i he pepa ngāue ni mo ia 'i he careers.govt.nz ke tokoni atu.
- Hiki ha ngaahi tali ki he ngaahi fehu'i ke tokoni atu ke ke fakakaukau ki ha ngaahi fakatātā lelei.
- Fakaangaanga ha'o tali 'a e ngaahi fehu'i 'aki ha tokoni atu ki ai 'a ha tokotaha kehe. Pe ko ha'o hiki tepi ho'o ngaahi talí pea toe tā 'eni ke ke fanongo ki ai. Vakai pe 'oku mahino mo faingofua 'a e fanongo ki ho'o ngaahi talí, 'i ha le'o 'oku lelei. 'I he taimi 'e ni'hi 'oku tau manavasi'i ai, 'oku tau fa'a talanoa vave ange ai kitautolu.
- Hiki ha lisi 'o e ngaahi fehu'i te ke fie 'eke fekau'aki mo e ngāue pe kautahá.

Teuteu ki ha faka'eke'eke (hoko atu)

3

Palani 'a e me'a te ke tuí mo e founa te ke fononga atu ai ki he faka'eke'eké

Ko e hā hono 'uhinga?

- Kapau 'okú ke tōmui ki he faka'eke'eké, te ke 'oange ai ki he ngāue'angá ha fuofua fakafōtunga 'oku kovi.
- 'E lava 'e he fakavavevavé 'o 'ai koe ke ke hoha'a pea 'e ala uesia ai heni 'a ho'o fakahoko 'a e faka'eke'eké.

Fakahoko fēfē?

- Fili ha teunga 'oku maau, ma'a, 'osi haiane pea taau mo ha faka'eke'eke 'oku molumalu.
- Fekumi pe 'oku fakahoko 'i fē ho faka'eke'eké pea vakai'i 'a e founa te ke a'u ai ki ai.
- Kapau 'oku fiema'u ke ke heka 'i ha pasi pe lēlue, fakapapau'i kuó ke 'osi vakai'i 'a e ngaahi taimi ki ai. Tuku ha taimi lahi ange ki ha ngaahi toloi fakatu'upakē.
- Kapau te ke lava, 'ahi'ahi 'alu ki ai ki mu'a 'i he 'aho 'o e faka'eke'eké ke ke 'ilo'i 'a e feitu'u 'e fakahoko ai pea mo e lōloa 'o e a'u atu ki ai.

4

Fakapapau'i 'oku mahino kiate koe 'a e founa faka'eke'eké

Ko e hā hono 'uhinga?

- 'Oku kau 'i he ngaahi founa fili kau ngāue 'e ní'ihí 'a hono fakahoko 'o ha ngaahi sivi, fakahoko atu 'o ha fakamatala, 'oatu ha ngaahi fakamatala fakakulupu pe ko ha ngaahi ngāue kehe.
- 'Oku mahu'inga ke 'ilo'i pe 'e faka'eke'eke koe 'e ha tokotaha pe ko ha pēnolo 'o ha kakai.

Fakahoko fēfē?

- Kapau kuo te'eki ai 'oatu ha fakamatala fekau'aki mo e founa faka'eke'eké, fetu'utaki ki he kautahá pea 'eke atu ki he tokotaha 'oku 'a'ana 'a e ngāue 'a e ngaahi me'a fekau'aki mo e faka'eke'eké.
- Kapau 'oku faka'eke'eke koe 'e ha pēnolo, fakafehokotaki atu mo e kotoa 'o e kau fai faka'eke'eké. Fakahangatonu atu 'a e tali takitaha ki he tokotaha 'okú ne 'eke 'a e fehu'í, lolotonga iá 'okú ke fakatokanga'i pē 'a e toenga 'o e kau mēmipa 'o e pēnoló.

Ko e faka'eke'eké

Talamonū atu, kuo 'i ai 'a ho'o faka'eke'eké!

Ko ha ngaahi tokoni 'aonga 'eni ke ke ma'u ai ha ola lelei.

- Fakafanongo lelei ki he me'a 'oku 'eke atu kiate koé pea lau 'a e ngaahi fehu'i takitaha ko ha faingamālie ia ke fakahaa'i ai ho ngaahi malohingá.
- Ko ha lao fakalūkufua ia ke lea 'o 'ikai toe si'i hifo 'i he sekoni 'e 30 pea 'ikai toe laka hake 'i he miniti 'e ua ki he tali takitaha. 'Ai ho'o ngaahi talí ke nounou mo mahino.
- Kí'i malōlō kimu'a peá ke toki tali atu kapau 'oku 'ikai mahino kiate koe. Mahalo te ke pehē atu, "Oi, ko e fo'i fehu'i lelei ia – tuku ke u fakakaukau angē ki ai." Kapau 'oku 'ikai mahino kiate koe 'a e fehu'i, te ke lava 'o pehē atu, "Kātaki pe te ke lava 'o toe fakalea kehe ange 'a e fehu'i?"
- 'Oku 'i ai ha lao ko e 40–60 ki he ngaahi faka'eke'eké: 'oku lea 'a e tokotaha fai faka'eke'eké 'i he 40% 'o e taimí lolotonga ha faka'eke'eké, peá ke lea ko e 'i he 60% 'o e taimí.

Ko e ngaahi fehu'i kamata mo e founga ke tali 'aki kinautolú

'E angamaheni'aki ha 'i ai ha fehu'i kamata hangē ko e taha 'o e ngaahi fehu'i 'i laló.

<ol style="list-style-type: none"> 1. Ko e hā 'okú ke 'i heni ai 'i he 'ahó ni? 2. Ko e hā 'a e 'uhinga na'á ke tohi kole ai ki he ngāue? 3. Ko e hā 'a e me'a te ke 'omai ki he fatongia? 4. Ko e hā ha me'a 'i ho puipuitu'á 'oku fekau'aki mo e lakanga ko 'eni? 	<p>'Oku 'oatu 'e he fehu'i ko 'eni ha faingamālie ke ke fakahaa'i ai ho poto, fakakaukau mo e mahino fekau'aki mo e ngāué.</p> <p>Fakakau 'a e ngaahi tafa'aki ko 'eni 'i ho'o talí:</p> <ul style="list-style-type: none"> • anga ho'o vakai ki he ngāué • me'a 'okú ke pehē 'oku fiema'u ki he ngāué • ha me'a kau kiate koe mo ho ngaahi mālohingá • ha fakamatala fakanounou 'o e ngaahi me'a ko 'eni 'e tolu.
<ol style="list-style-type: none"> 5. Fakamatala mai kau kiate koe. 6. Ko e hā 'a ho'o ngaahi taumu'a? 	<ul style="list-style-type: none"> • Fakakaukau atu ki he me'a 'oku fiema'u ke 'ilo 'e he kautahá kau kiate koé mo ho'o ngaahi taumu'a fekau'aki mo e lakangá ni. Talanoa ki ha ní'ihí 'o ho ngaahi mālohingá pea fakafehokotaki kinautolu ki he ngāué.

'I he 'osi 'a e faka'eke'eké

Teuteu'i ha ngaahi fehu'i te ke fiema'u ke tali 'e he kau fai faka'eke'eké. 'E lava ke tali kinautolu 'i he lolotonga 'o e faka'eke'eké. Pea te ke lava 'o pehē ange, "Ne 'i ai ha'á ku ngaahi fehu'i ka 'oku hangē kuó ke 'osi tali mai kinautolu lolotonga 'a e faka'eke'eké."

- Fakapapau'i atu ho'o mahu'inga'ia mo e loto vėkeveke ki he ngāué.
- 'Eke atu ke 'ilo' 'a e ngaahi sitepu hoko 'i he founga ngāué 'i he hili ko ia 'a e faka'eke'eké.
- Fakakaukau'i hano 'oatu ha 'imeili fakamālō ki he kau fai faka'eke'eké 'i he hili ho faka'eke'eké.
- Fakapapau'i 'oku ma'u 'e he kau fai faka'eke'eké 'a e ngaahi hingoa mo e fakaikiiki 'o ho'o kau fakamo'oni.

Ngaahi founga lalahi ki he fai faka'eke'eké

'Oku 'i ai ha ngaahi founga kehekehe 'o e faka'eke'eké pea 'oku kí'i kehekehe 'a e ngaahi fehu'i ki he faka'eke'eké takitaha.

- **Fakae'ulungāanga:** anga 'o ho'o tali atu ki ha ngaahi me'a kehekehe 'oku hoko 'i he 'apingāué.
- **'Ikai fakae'ulungaāanga:** 'oku hu'u 'a e tokangá ki ho ngaahi 'ulungāanga fakafo'ituituí, ngaahi taumu'á, ngaahi me'a 'oku nau faka'ai'ai koé mo ho ngaahi mālohinga mo e vaivai'anga kuó ke fakahaa'i atú.

Ngaahi faka'eke'eke fakae'ulungāangá – ko e founnga STAR

Ko e STAR ko ha founnga ia ke ngāue'aki 'i hono tali ha ngaahi fehu'i 'oku fakae'ulungāanga.

Ko e ngaahi fehu'i fakae'ulungāangá pe fakae'ātakái (situational) 'oku nau fakamama'u ki ho'o faifatongia 'i he kuohilí 'i ha tu'unga tatau. 'Oku ngāue'aki 'e he ngaahi ngāue'angá 'a e founnga ko 'ení ke fakafuofua'i 'a e ngaahi taukei mo e ngaahi 'ulungāanga 'o e kau kanititeiti ki he ngāué. Ko ha fakatātā ki heni:

"Tala mai angē ha taimi na'e fakahoko ai 'e ha tokotaha ma'u me'atokoni ha'á ne lāunga kau ki he'ene me'atokoní. Na'á ke fakalelei'i fēfē ia? Na'e iku ki he hā?"

S

Tu'unga na'e 'i ai (Situation)

'Oatu 'a e puipuitu'a 'o e tu'unga na'á ke 'i ai

Na'e 'i ai ha'á ku tokotaha fakatau na'á ne lāunga na'e fu'u moho 'a 'ene me'atokoní pea fu'u fuoloa hono teuteu'i. Na'á ne fu'u 'ita lahi, he na'á ne tōmui ki he taimi 'o ha'á ne 'apoinimeni.

T

Fatongiá (Task)

Fakamatala'i atu 'a e ngāue na'e fiema'u ke ke fakakakató

Koe'uhí ko e pulé au, ko e me'a leva ia 'a'aku ke u talanoa mo e tokotaha fakataú pea feinga ke fakalelei'i 'a e palopalemá ma'á na.

A

Ngāué (Action)

Fakamatala'i 'a e ngaahi ngāue pau na'á ke fai ke malava ai 'a e fatongiá

Ko e 'uluaki sitepú ko e fakafanongo lelei kiate ia mo fai ha ngaahi fehu'i ke 'ilo'i lelei ai 'a e palopalemá pea fakapapau'i na'e 'ikai ke u lí'aki ha me'a. Na'a ku kole fakamolemole ange leva 'o 'eke ange pe na'e 'i ai hano taimi ke fai ai hano fetongi 'o 'ene me'atokoní pe te ne fiema'u ange ha totongi fakafoki.

R

Olá (Result)

Fakamatala'i 'a e ola 'o ho'o ngaahi ngāue na'e faí

"A ia na'e 'uhinga leva ia..."

"A ia na'e iku leva ia..."

"Koe'uhí ke..."

"Ko e lelei mei hení ko e..."

"Na'a mau ma'u mei ai ha ola koe'uhí..."

"Ko e kaunga lelei 'o 'ení ko e..."

Ko e olá ko ha tokotaha ma'u me'atokoni na'e fiefia 'aupito 'o ne ongo'i 'oku fanongoa mo fakatokanga'i ia. Na'á ne 'ave 'a e totongi fakafokí pea na'á ku muimui'i leva 'eni mo e tokotaha ngāue na'e fatongia ki ai. Na'á ne pehē te ne toe foki ange ki he falekaí pea na'e hoko 'eni.

Ngaahi fehu'i ki he faka'eke'eke fakae'ulungāanga 'o ngāue'aki 'a e founnga STAR

'I hono ngāue'aki 'o e fa'unga STAR, 'ahi'ahi tali 'a e ngaahi fehu'i ko 'eni' ke tokoni atu ki ho'o teuteu ki ho faka'eke'eké.

- Fakamatala'i ha tūkunga na'á ke liliu ai 'a ho'o founnga fetu'utaki ke fenāpasi mo e tokotaha na'á ke fehangahangai mo iá.
- 'Omai angē ha fakatātā 'o ha taimi na'á ke faingata'a'ia ai ke fetu'utaki mo hao kaungā-ngāue. Na'e anga fēfē 'a ho'o fakafeangai atu ki he tūkunga ko 'eni'? Na'e iku ki he hā?
- Ko e hā ha fa'ahinga fa'u lipooti pe ngaahi fokotu'utu'u tohi (proposals) kuó ke 'osi fai'? Kuó ke fakapapau'i fēfē 'oku taimi tonu mo tonu 'a e ngaahi me'á ni?
- Fakamatala'i ha tūkunga na'á ke ongo'i lōmekina ai. Na'e anga fēfē 'a ho'o fakafeangai atu ki he tūkunga ko 'eni'?
- Fakamatala mai 'o kau ki ha tūkunga na'á ke fehangahangai ai mo ha faikehekehe 'i he tu'unga fakakaukaú (conflict).
- Fakamatala mai 'o kau ki ha taimi na'á ke feinga vave ai ke ke nga'unu fakataha mo ha liliu.
- 'Omai angē ha fakatātā 'o e founnga na'á ke fakahoko atu ai ha faifatongia lelei ki ha kau fakatau.
- Fakamatala'i mai ha taimi na'á ke ma'u ai ha tali 'oku 'ikai lelei me'i ha tokotaha fakatau. Na'á ke fakalelei'i fēfē ia? Na'e iku ki he hā?
- Fakamatala mai kau ki ha taimi na'e fiema'u ai ke ke fokotu'utu'u ho taimi ke fakakakato ai ho'o ngāue. Na'á ke leva'i fēfē koe?
- 'Omai angē ha fakatātā 'o e founnga 'okú ke fakalelei'i'aki ai ha ngaahi palopalema.
- Fakamatala mai 'o kau ki ha me'a na'á ne mātu'aki pole'i ai koe. Na'á ke fehangahangai fēfē mo e faingata'a? Na'e founnga fēfē nai 'a e kehe 'a ho'o founga 'a'au me'i he ní'hi kehe?
- 'Omai angē ha fakatātā 'o ha taimi na'á ke kau atu ai ki ha polokalama ngāue 'a e timi/ngāue fakatimi?

Vakai'i 'a e: Founnga ke ola lelei ai ha faka'eke'eke 'oku fakahoko me'i he mama'ó

careers.govt.nz/articles/how-to-have-a-successful-remote-job-interview

Ngaahi fehu'i ki he faka'eke'eke 'oku 'ikai fakae'ulungāanga

Ko e hā 'a ho ngaahi mālohinga?

Talanoa kau ki he ngaahi mālohinga 'oku fekau'aki mo e ngāué ni, pea kapau te ke lava, fakafehokotaki kinautolu ki he ngāue 'okú ke tohi kole ki aí.

Ko e hā 'a ho ngaahi vaivai'anga?

Ko e fehu'i ko 'ení 'oku fekau'aki ia mo 'ete 'ilo'i kitá pea mo ho'o loto fiemālie ke ke liliu mo akó. Talanoa ki he me'a kuó ke ako fekau'aki mo koé pea mo e ngaahi liliu na'á ke faí.

Ngaahi founa ke tali'aki 'a e fehu'i ko 'ení:

- "I he kuohilí..."
- "Ko e me'a kuó u mahino'i mei hení..."
- "Kuó u 'ilo'i 'oku..."

Tamu'omu'a 'o 'ikai fakakouná

Ko e hā nai 'a ho'o ngaahi lavame'a mahu'inga taha 'i he ngaahi ta'u 'e nima kuo hili? Na'e anga fēfē 'a ho'o ngāue ke ola lelei 'a e ngaahi me'a ko 'eni?

Palaní

Ko e hā 'a e ngaahi founa palani kuó ke 'ilo 'oku 'aonga?

Kapau 'oku 'i ai ha 'aho pau ke faka'osi ki ai ha ngāue mahu'inga pe ngāue mahu'inga ke fakakakato, 'okú ke palani fēfē ho'o ngāué ke fakapapau'i 'oku malava 'eni?

'Oku anga fēfē 'a ho'o palani atu mo/pe leva'i ho taimi?

Faka'amú

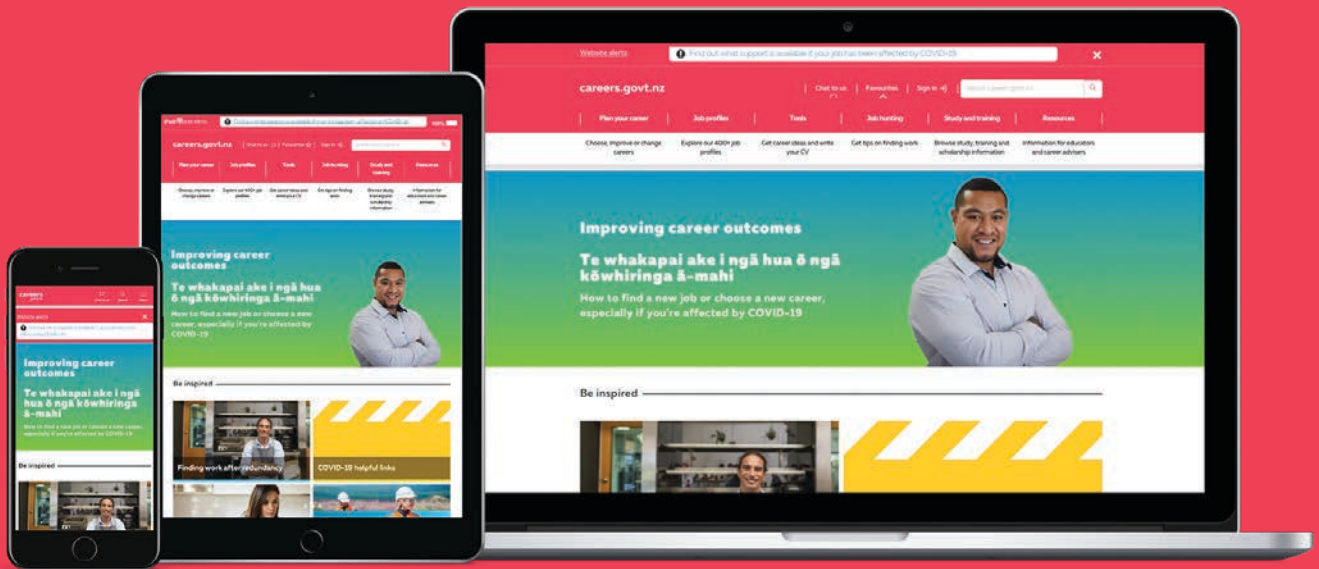
'Okú ke pehē te ke 'i fē 'i ha ta'u 'e nima mei hení?

Ngaahi fehu'i te ke lava 'o 'eke 'i he 'osi 'a e faka'eke'eké

- Ko e hā 'a e fa'ahinga talateu, fakataukeyi pe ako ngāue te u ma'u 'i he taimi te u kamata ai 'i he ngāue?
- Ko hai te u lipooti ki ai 'i he lakangá ní?
- Ko e hā 'a e pole lahi taha te u fehanganagai mo ia 'i he ngāue ko 'eni?
- 'E pou pou nai 'a e kautahá ki he hokohoko atu 'o e ako?
- 'E 'i ai nai ha ngaahi faingamālie ki ha ngaahi fatongia lahi ange mo toe fakalahi ange 'a e ngaahi taukeyi 'i he kautaha?

Fakamatala lahi ange

Vakai ki he'emaui uepisaiti careers.govt.nz

Ngaahi me'angāue kaungā-fengāue'aki (interactive)

Kumi ha ngaahi ngāue fo'ou mo vakavakai'i 'a e ngaahi fili ki he ngaahi halanga ngāue

Fakamatala mo e fale'i

Ako ki he founa ki he tohi kole ngāue mo hono fakafo'ou 'a ho'o CV

Fakamatala fakaikiiki

Kumi ha fakamatala lahi ange fekau'aki mo ha ngaahi polokalama ako 'oku 'atā atu ke fakalelei'i 'a ho tu'unga taukei pe toe ako ai

Talamonū atu, kuó ke fakakakato 'a e Pepa Ngāue ma'á e Kau Kumi Ngāué!

Tauhi ia 'aki 'a e ngaahi fakamatala fakamuimui tahá mo ofi atu 'i ho'o ngāue atu ki ho'o palani ngāué. Fakamonū'ia atu ki ho'o kumi ngāué!

He waka eke noa

'Oku tau kau fakataha 'i heni

Tertiary Education Commission © 2020.

Ko e totonu ki he ngāuē ni 'oku laiseni ia 'i he malumalu 'o e laiseni Creative Commons Attribution 3.0 'a Nu'u Silá. Ko hono mo'oní, 'okú ke tau'atāina ke ke hiki tatau, tufaki mo liliu 'a e ngāuē ni, kaekehe pē 'okú ke 'oatu 'a e fakafekau'akí (attribution) ki he Tertiary Education Commission peá ke tauhi pau ki he ngaahi tu'utu'uni kehe 'o e laiseni. Ke mamata'i ha tatau 'o e laiseni ni, vakai ki he creativecommons.org/licenses/by/3.0/nz/. Kātaki 'o fakatokanga'i ange 'oku 'ikai malava ke ngāue'aki 'a e sila faka'ilonga (logo) 'a e Tertiary Education Commission pe ko e sila faka'ilonga 'a e Pule'anga Nu'u Silá 'i ha fa'ahinga founa 'e maumau ai ha ngaahi kupu 'o e Lao ki he Ngaahi Fuká, Silá mo e Ngaahi Hingoa Malu'i (Flags, Emblems, and Names Protection Act) 1981 pe te ne maumau'i ha ngaahi kupu'i lao pehē kapau ko e kaunga ki hono ngāue'akí 'oku fakahoko ia 'i Nu'u Sila. Ko e fakafekau'akí ki he Tertiary Education Commission 'oku totonu ke fakahoko ia 'i hono tohi'i 'o hono hingoá kae 'ikai ko hano hiki tatau 'o 'ene sila faka'ilongá, pe ko e sila faka'ilonga 'a e Pule'anga Nu'u Silá.

ISBN 978-0-9951420-1-5

TECO178TON

careers.govt.nz

**Tertiary Education
Commission**
Te Amorangi Mātauranga Matua

New Zealand Government